

MÉRTÉK MÉDIAELEMZŐ MŰHELY

EGY MAGÁRA HAGYOTT MÉDIARENDSZER

**A magyar média:
ostromolva, támogatás nélkül**

Lágy Cenzúra 2023

MÉRTÉK FÜZETEK
38. szám

MÉRTÉK FÜZETEK
38. szám

2024. NOVEMBER

Szerzők:
HORVÁTH KATA,
POLYÁK GÁBOR,
URBÁN ÁGNES

Szerkesztő:
POLYÁK GÁBOR

EGY MAGÁRA HAGYOTT MÉDIARENDSZER

**A magyar média:
ostromolva,
támogatás nélkül**

Lágy Cenzúra 2023

MÉRTÉK MÉDIAELEMZŐ MŰHELY
Kérdésével forduljon hozzánk:
info@mertek.eu
www.mertek.eu

Kiadja
Mérték Médiaelemző Műhely
Közhasznú Nonprofit Kft.
1042 Budapest, Árpád út 90-92.

Felelős kiadó
Urbán Ágnes, ügyvezető igazgató

Felelős szerkesztő
Polyák Gábor

A jelentés szerkesztése 2024. október
1-jén zárult le. A jelentés 2023-as
adatokat dolgoz fel.

ISSN: 2559-8937
ISBN: 978-615-6406-18-7

TARTALOM

BEVEZETŐ GONDOLATOK	4
AZ ÉV ÁTTEKINTÉSE	6
Az újságírói munka ellehetetlenítése	6
Közmédia	7
Hiteles tájékoztatás nélkül	8
A Vodafone felvásárlása	9
Szuverenitásvédelmi törvény	9
LMBTQ közösség	10
Pegasus-ügy	11
FÜGGETLEN MAGYAR SZERKESZTŐSÉGEK ÉS A GLOBÁLIS PLATFORMOK	15
Platformok használata	17
Platformok által nyújtott adatok	17
Hogyan változik az algoritmus? - Átláthatatlan működés	18
Tartalmak a sülyesztőben	19
Hirdetések	21
Monetizálhatóság	21
Min lehetne változtatni?	22
MÉDIAPIAC MAGYARORSZÁGON	23
A legfontosabb médiapiaci fejlemények 2023-ban	23
A médiacégek árbevételének alakulása	24
Állami reklámköltség	29
A média ökoszisztéma szerepe	32
Konklúzió	33
A MÉDIAJOGI KÖRNYEZET VÁLTOZÁSA 2023-BAN	35
A médiahatóság új jogkörei a platformokkal kapcsolatban	35
A rádiós pályázatás főbb számai	37
Sláger FM	40
PANASZBEADVÁNY A KÖZSZOLGÁLATI MÉDIA FINANSZÍROZÁSÁRÓL	42
A panasz	43
Hat év múlva válaszolt az Európai Bizottság	44
A per	46

A tanulmány a [HDMO \(Hungarian Digital Media Observatory, azaz a Magyar Digitális Média Obszervatórium\)](#) nevű projekt keretében készült. A 30 hónapos projekt keretében a Political Capital és a Mérték Médiaelemző Műhely kutatói a dezinformációk terjedését és az ellene hozott intézkedések hatékonyságát vizsgálják, a francia AFP hírügynökség és a Lakmusz újságírói tényellenőrző munkát folytatnak, az Idea Alapítvány munkatársai a tudatos médiafogyasztással kapcsolatos tréningeket tartanak, a HDMO digitális infrastruktúráját pedig az Epresspack biztosítja. A projekt, [az első fázishoz hasonlóan](#), az Európai Bizottság társfinanszírozásában működik. A HDMO-t alkotó konzorciumot [nyílt pályázaton választotta ki az Európai Bizottság](#), amely minden tevékenységében teljes függetlenséget élvez.

A projekt az Európai Unió finanszírozásával valósul meg. A projekt során kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k) sajátjai, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Egészségügyi és Digitális Végrehajtó Ügynökség véleményét. Ezekért sem az Európai Unió, sem a támogatást nyújtó szerv nem tehető felelőssé.

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A szólásszabadság elengedhetetlen a jól működő demokratikus társadalmakhoz, és ennek egyik alapvető feltétele, hogy az újságírók biztonságos körülmények között végezhesék munkájukat. Amennyiben zaklatják, bántalmazzák őket, vagy indokolatlanul beavatkoznak munkájukba, veszélyeztetheti a demokratikus társadalom működését. Ennek ellenére az újságírókat érő erőszak és zaklatás globálisan növekedett az elmúlt évtizedben. Magyarországra vonatkozóan gyakran hiányosak az adatok, és az itt dolgozó újságírók helyzete nem hasonlítható azokhoz, akik nyílt diktatúrákban, háborús övezetekben vagy más konfliktuszónákban dolgoznak. Mégis, Magyarország egyre távolabb kerül azoktól az európai demokráciáktól, ahol a sajtószabadság alapérték. A magyar médiakörnyezet 2010 óta jelentős átalakulásokat ment keresztül, amit a nemzetközi sajtószabadság-indexek romlása is alátámaszt.

A magyar médiarendszer 2010 után fokozatosan polarizálódott, gyakorlatilag kettévált. Az egyik részébe azok a médiumok tartoznak, amelyek lojalitását a kormány a közös erőforrások korlátlan elérhetőségével biztosítja. A másik felébe az ilyen erőforrásoktól elzárt médiumok tartoznak. A kormánnyal lojális médiumok politikai küldetést teljesítenek, számukra az újságírás szakmai és etikai szabályai bármikor félretehetők. A nem kormánypárti média ideológiailag sokszínű, és egyértelműen az újságírás szakmai és etikai szabályai határozzák meg a működését.

A magyar médiarendszer 2010 utáni átalakulása egyfelől mellőzi az újságírók elleni erőszakot és a kritikus médiumok nyílt cenzúráját. Másfelől azonban olyan mélyreható, hogy a nyomdai kapacitásoktól a lapterjesztő és a műsorterjesztő hálózatokon át a médiaügynökségekig az információk és a bevételek áramlásának minden pontján a kormányközeli szereplők dominálnak. Ez a független újságírás és tartalomszolgáltatás végzését súlyosan megnehezíti, teljes bizonytalanságban tartva a független médiaszereplőket. Bár a kormányközeli média nyíltan központosított és kézivezérelt, ami a hagyományos értelemben vett cenzúra alkalmazását igen valószínűvé teszi, a magyar médiapolitika egészét 2014 óta a lágy cenzúra kifejezéssel írjuk le.

A „lágy cenzúra” vagy indirekt cenzúra fogalma alá azokat a médiapolitikai beavatkozásokat soroljuk, amelyek a médiapiac szerkezetének alakításával, a médiapiaci erőforrások elosztásának manipulálásával egyes álláspontok esélyét a közönség elérésére jelentősen növelik, másokét jelentősen csökkentik. Értelmezésünk szerint a lágy cenzúra a médiapiac szerkezetére és a médiavállalkozások gazdasági mozgásterére ható önkényes beavatkozás. Célja, hogy a médiapiac értéklánc egészében megerősítse azokat a vállalkozásokat, amelyek elősegítik a kormányzat álláspontjának közvetítését, és egyúttal gyengítse, gazdaságilag ellehetetlenítse, vagy kritikus álláspontjuk feladására kényszerítse a kormányzattal szemben kritikus véleményeket közlő médiumokat.

A lágy cenzúra viszonylag lassú, de tartós változásokat okoz a médiarendszer egészének működésében. A befolyásolás nem közvetlenül az egyes tartalmak előállítására, hanem a tartalomkínálat egészének alakítására irányul, célpontjai így nem az egyes újságírók, hanem a médiavállalkozások. A lágy cenzúrát közvetlenül a médiatulajdonosok és a médiamenedzserek érzékelik, e beavatkozások a szerkesztői és az újságírói gyakorlatot rajtuk keresztül befolyásolhatják.

A 2023-ról szóló lágy cenzúra jelentésünk a megszokott gazdasági és jogi elemzéseken túl kiemelten foglalkozik a hazai tartalomszolgáltatók és a platformok viszonyával, valamint az európai platformszabályozás végrehajtásának eddigi magyarországi tapasztalataival. A közszolgálati médiáról szóló fejezet a 2016-ban indított európai versenyjogi ügyünk részletes bemutatása.

Radikális fordulat nem történt 2023-ban a magyar médiapiacon, ami nemcsak azt jelenti, hogy a Fidesz nem szerzett újabb látványos pozíciókat, de azt is, hogy a független média helyzete sem lett stabilabb. Két tényező ugyanakkor újabb aggodalomra ad okot. Úgy tűnik, a globális platformok európai szabályozása nem hoz érdemi változást a magyar tartalomszolgáltatók és a platformok viszonyában, viszont tovább erősíti a Fidesz által 2010 óta megszállva tartott médiahatóság pozícióját. Másrészt az általunk indított európai eljárások kudarcra az utolsó jogi eszközöket is kiveszi a kezünkből, amikkel az átpolitizált médiarendszert és az eltorzított médiapiacot legalább részben a demokrácia normáinak megfelelő irányba terelhetjük.

A szuverenitásvédelmi törvény és az európai médiaszabadság-törvény a 2023-as fejleményeket még nem érintette, ezek a 2024-es évről szóló jelentésben szerepelnek majd.

AZ ÉV ÁTTEKINTÉSE

Az újságírói munka ellehetetlenítése

Az újságírók rendezvényekről való kizárása, az interjúkérések tendenciózus elutasítása, illetve a közérdekű adatok hozzáférhetetlensége jelentősen csorbítja a sajtószabadságot, hiszen ezzel megakadályozzák, hogy a média átfogóan és pártatlanul tudósítson az eseményekről. Ez az eljárás szelektíven szűkíti az információhoz való hozzáférést, jellemzően azokra a médiumokra vonatkoztatva, amelyek kritikusak a hatalommal szemben.

Májusban az interjút is félbeszakítva vezették ki a Guardian újságíróját, Garamvölgyi Flórát a CPAC Hungary fórumról. A szervezők magyarázata szerint azért vezették ki *“felsőbb utasításra”* az újságírónőt, mert csak egy *“rendszerhiba miatt”* tudott regisztrálni, nem is lehetett volna ott a rendezvényen. Az Átlászó Portik Tamással készített volna interjút a börtönből, ám ezt technikai okokra hivatkozva félbeszakították. A médium később sem fejezhette be az interjút, sőt a félbeszakadt interjú közlését is megtiltotta a börtönparancsnokság. Döntését nem indokolta. Elutasították a Németh Dániel, a 444.hu fotósának regisztrációját Ferenc pápa sajtónyilvános eseményeire, mivel az újságíró akkreditációjának elfogadása *“büntetőjogi, közbiztonsági vagy nemzetbiztonsági kockázatot jelent Magyarországra nézve”*. A Magyar Hang minden munkatársának regisztrációját elutasították, de több más független médiumnak is meggyűlt a baja a sajtóakkreditációkkal. A médiumot továbbra sem engedik be egyetlen kormányinfóra sem.

2023-ban hónapokon keresztül tucatnyi kormánykritikus online médiaterméket ért terheléses támadás. Áprilisban leállt többek között a 444.hu, a HVG és az atv.hu, néhány hónappal később a Telex, a MÉRCE, a Media1 és a HVG oldalát bénították meg kibertámadások, majd augusztusban többek között a Klubrádiót, a Népszavát, a HVG-t és az atv.hu-t támadták meg ismeretlen hackerek. A magyar hírportálok elleni kibertámadás-sorozat a sajtószabadság különösen durva megsértése. Az International Press Institute közleményben hívta fel az EU döntéshozóinak figyelmét magyar médiumokat ért példátlan méretű kibertámadásra, illetve elítélte a magyar médiaszabadságot veszélyeztető DDoS támadásokat, és hatékonyabb nyomozást kért a magyar hatóságoktól.

A magyar médiapiacot befolyásoló állami beavatkozásokat a Médiapiac Magyarországon című fejezetben részletesen is kifejtettük, ezért ebben a fejezetben csak néhány példát szeretnénk volna hozni a kormányközeli médiumok kitüntetett helyzetére. Miután az állam 2022-ben 3 milliárd forintért megvásárolta a Nemzeti Sportot a Mediaworkstól, a kormány 10 ezer példányban járattja az újságot a különböző sport- és közintézményekbe. Vagyis *„nem elég, hogy az államosított Nemzeti Sport veszteségét a magyar adófizetők finanszírozzák, a kormány a költségvetésből járattja a nyomtatott újságot 10 000 példányban ingyenesen, hogy nyomtatott NS fennmaradjon!”* - fogalmaz a K-monitor¹. 2023. október 31-én Gelencsér Ferenc, a Momentum elnöke egy videót posztolt, melyen látható, ahogy a Karmelitából távozik a fideszes médiaholding, a kormányközeli sajtó több vezetője is, köztük Bencsik András (Magyar Demokrata főszerkesztő), Gajdics Ottó (Szabad Föld főszerkesztő), Szajlai Csaba (Világgazdaság főszerkesztő), Csermely Péter (a Mediaworks vezérigazgató-helyettes) és Szalai Vivien (a TV2 hírigazgató). Sem a Kormányzati Tájékoztatási Központ, sem Orbán Viktor sajtófőnöke nem adott tájékoztatást arról, mit kerestek a kormányközeli sajtó képviselői a Karmelitában.

Közmédia

Az MTVA finanszírozásának európai jogi vetületének egy egész fejezetet szenteltünk ebben a látgy cenzúra jelentésben, ezért itt csak a 2023-as év legérdekesebb költségeit szedtük össze. Közel 30 millió forintért szerződötetett tapsolókat az MTVA a köztvév műsoraihoz. Emellett nettó 490 milliós tendert írt ki taxi szolgáltatásra, melyet a Főtaxi nyert meg két évre. Ezért is volt olyan meglepő, mikor kiderült, közel 58 millióért épített saját autómosót az állami média az óbudai telephelyén. Az MTVA vezérigazgatója, Papp Dániel szerint azért kell saját autómosó a médiavállalatnak, hogy biztosítani lehessen a *„közmédiától elvárható kulturált”* megjelenést. Márciusban a Magyar Hang megírta, naponta nettó 1,2 millió forintjába kerül majd az adófizetőknek az MTVA-s munkatársak megjelenése. Összesen ugyanis nettó 450 millió forintot fizet az MTVA a képernyős munkatársaknak nyújtott fodrász, sminkes és stylist szolgáltatásokért.

A Demokratikus Koalíció (DK) közérdekű adatigénylést adott be márciusban, hogy megtudják mekkora fizetésért dolgoznak az MTVA alkalmazottjai. A vagyonkezelő alap azzal utasította el az adatok kiadását, hogy *„a kereskedelmi média szereplői az adatokat megismerve kedvezőbb ajánlatokat tudnának tenni a szakembereknek”*. A DK azonban másodfokon is nyert az adatigénylési perben, így nyilvánosságra került például Papp Dániel fizetése, aki vezérigazgatóként havonta bruttó 3,5 millió forintot keres.

¹ K-monitor (2023.06.12). Megvédi a kormány a reggeli, kivaszt Népszportot!
<https://www.facebook.com/Kmonitor/posts/pfbid0ff9AqoJ696clfws2RJpNJ6MasteDvSEryZ78S7MTtKpbBhyCDBwZiaVU73sSeiw5l>

Papp Dániel, az MTVA vezérigazgatója arról tájékoztatta az Európai Bizottság illetékeseit a 2023. évi jogálmiságsági jelentés elkészítése céljából folytatott februári konzultáción, hogy a közmédia kiegyensúlyozott és *“működésének alapvetése, hogy a műsorgyártás folyamatára a politikának nem lehet befolyása”*. Papp ezen állítását számtalan eset cáfolja. Bende Balázs, az MTVA volt szerkesztője egy interjúban elmondta a HVG-nek, a kormánytól is kapott a lejárató riportokhoz információt. A szisztematikus, nem csak a közmédia által végzett lejárató kampányt mutatja be a 444.hu 2023 novemberében megjelent VALÓTLANUL – Fekete kampányok az Orbán-rendszerben című dokumentumfilmje. Ebben az évben jelent meg a Mérték kutatóinak közös cikke, mely bemutatta a magyar közszolgálati média kiemelkedő szerepet játszik a dezinformáció terjesztésében².

A 444.hu két hírhamisítási esetről is bizonyítékokat tárt fel. Májusban a Lánchíd autóforgalmának végleges eltereléséről szóló riportban úgy válogatták és vágták össze a megszólalók válaszait, hogy az alátámassza az elvárt politikai narratívát. Pár hónappal később hasonló eszközökkel egy sztrájkoló tanár nyilatkozatát hamisították meg. Májusban állítólagos *“jelkimaradás miatt”* kimaradt Orbán Viktor szokásos péntek reggeli interjújának Youtube-ra feltöltött változatából az a rész, amiben a miniszterelnök arról beszél, hogy Ukrajna egy része ősi magyar föld. 2023 februárjában a Petőfi TV kicenzúrázta az A38-on felvett Beton.Hofi koncert orbánozását. Orbán nevével egyszerűen elnémul a koncertfelvétel. Ezt látva nem olyan meglepő, hogy az Eurobarometer 2023-as adatai szerint az EU-ban Magyarországon messze a legrosszabb a közmédia hitelességének megítélése, még az ismerőseik Facebook posztjaiban is jobban bíznak a magyar válaszadók.

Hiteles tájékoztatás nélkül

Ha a társadalom elveszíti a médiába vetett bizalmát, az súlyos veszélyt jelenthet a demokratikus rendszerre és a közvélemény formálódására. A szabad és független média kulcsszerepet játszik a hatalom elszámoltathatóságában, a polgárok tájékoztatásában, valamint a közérdekű kérdések megvitatásában. Ha azonban az emberek úgy érzik, hogy a média nem hiteles, torzítja az információkat vagy politikai érdekek szolgálatába áll, akkor ez aláássa a demokráciába vetett hitet is.

Donáth Anna, a Momentum akkori EP-képviselője 2023 februárjában végrehajtókat küldött az Origót és a Ripost című bulvárlapot működtető Mediaworks Hungary-re, illetve a TV2-re, mivel a kormánypárti kiadványok összesen 4 millió forint sérelemdíjjal is tartoztak a politikusnak. A TV2 cégkivonatába is bekerült, hogy végrehajtás alatt áll, mivel nem hajtották végre a rájuk kiszabott bírósági ítéleteket, hónapokkal később sem fizették be a sérelemdíjat és nem tették közzé a helyreigazítást. Juhász Péter, az Együtt volt elnöke még 2020 júliusában nyert pert a TV2 Média Csoporttal szemben. A kormányközeli tévécsatorna összesen 16 alkalommal közölt hazugságot, melyről a helyreigazítást azután sem volt hajlandó beolvasni, hogy Juhász végrehajtást kért ellenük és a bíróság már második alkalommal szabott ki félmillió végrehajtási bírságot a csatornára. A TV2 Márki-Zay Péterrel kapcsolatban is valótlanságokat állított, amivel a Kúria januári döntése szerint megtevesztették a nézőket.

² Urbán Á., Polyák G. & Horváth K. (2023). How Public Service Media Disinformation Shapes Hungarian Public Discourse. *Media and Communication*, 11(4), 62-72. <https://doi.org/10.17645/mac.v11i4.7148>

2023 márciusában törölte a YouTube a PestiSrácok csatornáját, a PS TV-t. A Google így kommentálta a csatorna megszüntetését; *“A PS Tv-csatornát azért szüntettük meg, mert annak létrehozásával megkerülték a Pesti Srácok csatorna megszüntetésére irányuló intézkedésünket, amelyet a gyermekek biztonságára vonatkozó feltételek megsértése miatt távolítottunk el 2020 februárjában”*.

A Mérték elemzést³ készített a KESMA portfóliába tartozó megyei nyomtatott napilapokról, a kormányüzeneteket és dezinformációs narratívákat vizsgálva. A vizsgált napilapokban talált narratívák többségében szó szerint megismétlik vagy megerősítik azokat a politikai kommunikációs fordulatokat, amelyeket a kormány és a kormánypárt is előszeretettel terjeszt. A Telex gyűjtést készített az online KESMA-lapok kattintásvadász gyakorlatáról. A vármegyei portálok hamis halálhírrrel igyekeztek feltornázní az olvasottságukat.

A Vodafone felvásárlása

2023 januárjában a kormányközeli 4iG állami hitel segítségével felvásárolta a Vodafone Magyarország többségi tulajdonrészét. A Vodafone további 49 százalékát a magyar állam vette meg. Orbán Viktor a 660 milliárd forintos tranzakciót nemzetstratégiai jelentőségű ügyletté minősítette, ezzel megelőzve, hogy a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) megvizsgálja a felvásárlás piaci hatásait. Rigó Csaba Balázs, a GVH elnöke egy interjúban azt nyilatkozta, hogy a magyar kormány jogszerűen járt el, sőt szerinte *“az összefonódás is lehet közérdek”*. Az új tulajdonosok már februárban lecserélték a Vodafone vezetését a 4iG embereire. Az öttagú igazgatóságban helyet kapott Rogán Antal kabinetfőnöke, Nagy Ádám is. Az új igazgatókat kinevező közgyűlést levezető elnök pedig Vezekényi Csaba, korábbi fideszes politikus volt.

A Vodafone felvásárlása a nemzetközi sajtót is bejárta, az *„Orbán-rendszer maffiamódszereiről”* jelent meg cikk például a Der Spiegelben. A német lap szerint a magyar kormány a külföldi cégek kiszorításával igyekszik még jobban elfoglalni a magyar piacot. Bár egy európai civil szervezet, a Good Lobby Profs versenyjogi felülvizsgálatra kérte az Európai Bizottság Versenypolitikai Főigazgatóságát, mivel érvelésük szerint az ügylet versenyjogi és jogállamisági aggályokat is felvet, a Bizottság nem kívánt közbelépni.

Szuverenitásvédelmi törvény

A kormányzati kommunikáció már a 2022-es választások idején is erősen épített a *„guruló dollárok”* narratívára, majd júniusban Kocsis Máté az Indexnek adott interjújában arról beszélt, egyszerre készülnek az alaptörvény és a Btk. módosítására is, hogy törvényi eszközökkel tudják megakadályozni, hogy pártok akármilyen formában külföldről támogatáshoz juthassanak. 2023. november 21-én Kocsis Máté, a Fidesz frakcióvezetője benyújtotta ún. szuverenitásvédelmi törvény tervezetét, amelyet a kormányoldal már hónapok óta lebegtetett. Decemberben a parlament megszavazta a szuverenitásvédelmi törvénycsomagot és a hozzá kapcsolódó alkotmánymódosítást.⁴

³ Mérték Médiaelemző Műhely (2023). A kormányüzenetek mindent beterítenek - Országos és külföldi hírek a megyei lapokban. https://mertek.eu/wp-content/uploads/2024/01/Mertek_fuzetek_35.pdf

⁴ 2023. évi LXXXVIII. törvény a nemzeti szuverenitás védelméről <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2300088.tv>

Összesen 105 hazai civil szervezet - köztük a Mérték Médiaelemző Műhely - közös közleményben tiltakozott a törvény ellen, mivel az a hatalom érdekeit védi, miközben megbélyegzi és megfélemlíti a közügyekben aktív állampolgárokat. A hazai civil szervezetek egy csoportja már a törvényjavaslat benyújtásakor önkényvédelmi törvények nevezték Kocsis Máté javaslatát⁵. Ahogy később közleményükben fogalmaztak *“elfogadott jogszabály nem felel meg a demokratikus jogállam kritériumainak, és a felálló Szuverenitásvédelmi Hivatal nem jogállami hatóság, önkényes eljárása ellen nem lehet bírósághoz fordulni. Az önkényvédelmi törvény nem más, mint titkosszolgálati eszközökre épülő politikai propagandaprojekt, ellene pedig két eszközünk van: példát mutatni azzal, hogy nem hajlunk meg az önkénynek, valamint szolidárisan együttműködünk a szövetségeseinkkel”*⁶.

A Magyar Lapkiadók Egyesülete (MLE) nyílt levélben fordult Novák Katalin köztársasági elnökhöz, hogy ne írja alá az úgynevezett szuverenitásvédelmi törvényt. A Mediaworks válaszul kiadott egy közleményt, melyben felszólítottam az az MLE vezetőségét, hogy nyilvánosan vonja vissza állásfoglalását, különben *“a Mediaworks visszahívja tisztségviselőit és kilép a Magyar Lapkiadók Egyesületéből”*. Ez mutatja, hogy a kormányközeli médiavállalatok már a szakmai szervezeteket is nyíltan zsarolják: ha megjelenik egy olyan törvény, ami veszélybe sodorja a független médiát, akkor egy szakmai szervezet nem szólalhat meg, legalábbis a kormányközeli Mediaworks szerint.

LMBTQ közösség

Az LMBTQ témákkal kapcsolatos információk hiánya vagy elferdítése aggasztó a sajtószabadság szempontjából, mivel szűkíti a társadalmi párbeszéd lehetőségét.

A Fővárosi Kormányhivatal 12 millió forintra büntette meg a Lóra Könyv Zrt-t a gyermekvédelminek nevezett homofób törvény miatt, ami a magyar könyvkereskedelem eddigi legmagasabb büntetése. A kormányhivatal szerint *„az érintett könyvek homoszexualitást jelenítenek meg, ennek ellenére a gyermekeknek szóló, ifjúsági irodalom körébe sorolt könyvek között helyezték ki azokat, és forgalmazásuk sem zárt csomagolásban történt”*. Ám a jogszabályban található vesszőhiba miatt nyert a bíróságon a Lóra-könyvesbolt-hálózat fenntartója, a büntetést nem kell befizetnie. A jogi eljárás 2024-ben is folytatódott.

A 2023-as World Press Photo kiállítás körüli botrány L. Simon László főigazgató leváltásához vezetett. A kiállításon bemutatták Hannah Reyes Morales Fülöp-szigeteki fotós *„Home for the Golden Gays”* című sorozatát, amely egy leszbikusok és melegek számára fenntartott idősothont dokumentál, explicit vagy megbotránkoztató részletek nélkül. A Mi Hazánk Mozgalom képviselője, Dúró Dóra törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatását kérte Csák János minisztertől, mivel a képviselő szerint LMBTQ-propaganda folyik a World Press Photo kiállításon. Csák János arra kérte a Nemzeti Múzeumot, hogy a családok védelméről szóló törvény értelmében csak 18 éven felülieket engedjen be a kiállításra. A törvényről azonban kiderült, hogy betarthatatlan, mivel a Magyar Nemzeti Múzeum senkitől nem kérheti el a személyi igazolványát. L. Simon válaszul kigyózó sorokat ábrázoló fotót posztolt a közösségi médiában és megköszönve Dúró Dórának a reklámot. Néhány nappal később a kulturális és innovációs miniszter elbocsátotta L. Simont, indoklása szerint azért, mert *„a főigazgató, mivel az intézménytől elvárható jogkövetést elmulasztotta, azt érdemben felhívásra sem teljesítette, olyan magatartást tanúsított, amely a munkaviszonya fenntartását ellehetetlenítette”*.

⁵ Transparency International Magyarország (2023.11.29). A kormány önkényvédelmi törvénye el fog bukni. (2023.11.29). <https://transparency.hu/hirek/a-kormany-onkenyvedelmi-torvenye-el-fog-bukni/>

⁶ Transparency International Magyarország (2023.12.13). Civil szervezetek elutasítják az önkényvédelmi törvényt és segítik a célba vettekét. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=741294718031496&set=a.249094803918159>

Az Európai Parlament Pegasus-különbizottsága Magyarországon is vizsgálta a különböző kémsoftve-
rek európai használatát. A bizottság küldöttsége 2023 februárjában érkezett Magyarországra, de Var-
ga Judit igazságügyi miniszter az utolsó pillanatban visszautasította a találkozót, arra hivatkozva, hogy
a nemzetbiztonság nem uniós, hanem kizárólagos tagállami hatáskör. A 2023 májusában elfogadott je-
lentés szerint több uniós kormány (köztük Magyarország) megsértette az emberi jogokat a kémprogram
használatával, Magyarországon pedig így akart még nagyobb kontrollt szerezni a kormány a médiapiac
és nyilvánosság felett.

A lány cenzúra jelentés bevezetőjéhez, illetve a 2023-as év médiaeseményeinek összefoglalásához az alábbi cikkeket használtuk fel:

- 24.hu (2023.02.14). Vodafone-vásárlás: Rogán Antal bizalmasai foglalták el a kulcspozíciókat <https://24.hu/belfold/2023/02/14/vodafone-uj-vezetoseg-rogan-antal-miniszter-kabinetfonok-nagy-adam-guller-zoltan-4ig-igazgatosag/>
- 24.hu (2023.10.28). A gyermekvédelmi törvényre hivatkozva már nem engednek be 18 éven aluliakat a Nemzetközi Sajtófotó Kiállításra <https://24.hu/belfold/2023/10/28/nemzetkozi-sajtofoto-kiallitas-mi-hazank-belepes-modositas-18-even-aluliak-gyermekvedemi-torveny/>
- 24.hu (2023.10.29). A DK nyilvánosságra hozta az MTVA-vezér fizetését <https://24.hu/fn/gazdasag/2023/10/29/a-dk-nyilvanossagra-hozta-az-mtva-vezer-fizeteset/>
- 24.hu (2023.11.06). Csák János elbocsátotta L. Simon Lászlót <https://24.hu/kultura/2023/11/06/csak-janos-elbocsatas-l-simon-laszlo-magyar-nemzeti-muzeum-foigazgato/>
- 24.hu (2023.12.14). A Mediaworks fenyegetőzik, hogy kilép, az Index kilépett a Magyar Lapkiadók Egyesületéből <https://24.hu/belfold/2023/12/14/magyar-lapkiadok-egyesulete-mediaworks-szuverenitasvedelmi-torveny/>
- 444.hu (2023.03.22). Magyarországon a törvény sem véd meg a propaganda hazugságaitól <https://444.hu/2023/03/22/magyarorszag-a-torveny-sem-ved-meg-a-propaganda-hazugsagaitol>
- 444.hu (2023.04.24). Hivatalosan is végrehajtás alatt áll a TV2, mert nem tettek közzé helyreigazítást arról, hogy hazudtak Donáth Annáról <https://444.hu/2023/04/24/hivatalosan-is-vegrehajtas-alatt-all-a-tv2-mert-nem-tettek-kozze-helyreigazitast-arrol-hogy-hazudtak-donath-annarol>
- 444.hu (2023.04.27). Rogán titkosszolgálatára szerint nemzetbiztonsági kockázatot jelentene, ha a 444 munkatársa lefotózhatná a papát <https://444.hu/2023/04/27/rogan-titkosszolgalata-szerint-nemzetbiztonsagi-kockazatot-jelentene-ha-a-444-munkatarsa-lefotozhatna-a-papat>
- 444.hu (2023.05.06). „Jelkimaradás” miatt került ki Orbán ukrainás mondata az interjúból <https://444.hu/2023/05/06/jelkimaradas-miatt-kerult-ki-orban-ukrainas-mondata-az-interjubol>
- 444.hu (2023.05.24). Árulkodó felvételünk van arról, hogyan manipulálja a közmédiát a politikai közvélemény <https://444.hu/2023/05/24/arulkodo-felvetelunk-van-arrol-hogyan-manipulalja-a-kozmedia-a-politikai-kozvelemeny>
- 444.hu (2023.06.05). Szabályosan meghamisította egy sztrájkoló tanár nyilatkozatát a közmédiát <https://444.hu/2023/06/05/szabalyosan-meghamisította-egy-sztrajkolo-tanar-nyilatkozatát-a-kozmedia>
- 444.hu (2023.06.12). 10 ezer példányban járhatja jövőre a Nemzeti Sportot a kormány <https://444.hu/2023/06/12/10-ezer-peldanyban-jarhatja-jovore-a-nemzeti-sportot-a-kormany>
- 444.hu (2023.10.04). Jogerős: nyilvánosságra kell hozni az MTVA alkalmazottainak fizetését <https://444.hu/2023/10/04/jogeros-nyilvanossagra-kell-hozni-az-mtva-alkalmazottainak-fizeteset>
- 444.hu (2023.11.08). VALÓTLANUL – Fekete kampányok az Orbán-rendszerben <https://444.hu/2023/11/08/valotlanul-fekete-kampanyok-az-orban-rendszerben>
- 444.hu (2023.11.23). Orbánnak már a teljhatalom sem elég, minden létező fillérről tudni akar <https://444.hu/tldr/2023/11/13/orbannak-mar-a-teljhatalom-sem-eleg-minden-letezo-fillerrol-tudni-akar>
- 444.hu (2023.12.12). Elfogadta a parlament a szuverenitásvédelmi törvényt <https://444.hu/2023/12/12/elfogadta-a-parlament-a-szuverenitasvedelmi-torvenyt>
- Átlátszó (2023.01.31). Félmilliárdot költ taxira az MTVA, a nyertesről akár sorsolás is dönthetett volna <https://atlatszo.hu/kozpenz/2023/01/31/felmilliardot-kolt-taxira-az-mtva-a-nyertesrol-akar-sorsolas-is-donthetett-volna/>
- Átlátszó (2023.08.01). Technikai okokra hivatkozva félbeszakították az Átlátszó Portik Tamással készített börtöninterjúját <https://atlatszo.hu/kozugy/2023/07/31/technikai-okokra-hivatkozva-felbeszakítottak-az-atlatszo-portik-tamással-keszített-bortoninterjujat/>
- Átlátszó (2023.08.21). Megtiltotta a félbeszakított Portik-interjú közlését az országos börtönparancsnokság <https://atlatszo.hu/kozugy/2023/08/21/megtiltotta-a-felbeszakított-portik-interju-kozleseit-az-orszagos-bortonparancsnoksag/>
- Der Spiegel (2023.03.31). Viktor Orbán Ups the Pressure on German Companies to Leave Hungary <https://www.spiegel.de/international/business/mafia-methods-viktor-orban-ups-the-pressure-on-german-companies-to-leave-hungary-a-cf38f4d2-1576-4f55-896a-b65f19542f43>
- HDMO: Az első HDMO tényellenőrző képzés Budapesten 2023.09.19. <https://www.hdmo.eu/az-első-hdmo-tenyellenorzo-kepzes-budapesten/>
- HVG (2023.01.08). Hamarosan lezárulhat a Vodafone felvásárlása. https://hvg.hu/gazdasag/20230108_Hamarosan_lezarulhat_a_Vodafone_felvasarlasa
- HVG (2023.01.16). Túl gyorsan tapsolták el a pénzt az MTVA-nál, új közbeszerzést írtak ki https://m.hvg.hu/elet/20230116_MTVA_kozbeszerzes_tapsolok_kozonseg
- HVG (2023.05.04). Megtörte a csendet MTVA volt szerkesztője, és rögtön elismerte, hogy a kormánytól is kapott információt a lejárató anyagokhoz https://hvg.hu/itthon/20230504_Megtorte_a_csendet_Bende_Balazs_MTVA_lejaratas_Franziska_Tschinderle
- HVG (2023.05.05). Az interjút félbeszakítva vezették ki a CPAC-ról a Guardiannek tudósító újságírókat https://m.hvg.hu/itthon/20230505_Interju_kozben_vezettek_ki_a_CPAC_Hungaryrol_a_Guardiannek_tudosito_ujsgairot

- Index.hu (2023.06.27). Kocsis Máté: Jól látható, hogyan váltották néhányan dollárra a hazájukat <https://index.hu/belfold/2023/06/27/kocsis-mate-fidesz-interju-kampanyfinansirozas-ellenzek-haboru-haboruparti-ukrajna/?token=a2885fd8fc8652f70ea6deb28f6b88e3>
- Lakmusz (2022.12.01). Újabb 30 hónapig dolgozik a Lakmusz a félrevezető és hamis információk terjedése ellen <https://www.lakmusz.hu/ujabb-30-honapig-dolgozik-lakmusz-a-felrevezeto-es-hamis-informaciok-terjedese-ellen/>
- Lakmusz (2023.06.02). A Lakmusz megkapta a Nemzetközi Tényellenőrző Hálózat tanúsítványát <https://www.lakmusz.hu/a-lakmusz-megkapta-a-nemzetkozi-tenyellenorzo-halozat-tanusitvanyat/>
- Magyar Hang (2023.03.24). Idén már 450 millió forintba kerül a köztévés bemondók frizurája és sminkje <https://hang.hu/belfold/iden-mar-450-millio-ba-kerul-a-kozteves-bemondok-frizuraja-153193>
- Magyar Narancs (2023.12.01). 105 civil szervezet tiltakozik a „szuverenitásvédelmi” törvény ellen <https://magyarnarancs.hu/belpol/105-civil-szervezet-tiltakozik-a-szuverenitasvedelmi-torveny-ellen-263848>
- Media1 (2023.01.08). Gigahitelt nyújt a magyar állam a 4iG-leányoknak a Vodafone megvásárlásához <https://media1.hu/2023/01/08/gigahitelt-nyujt-a-magyar-allam-a-4ig-leanyoknak-a-vodafone-megvasarlasahoz/>
- Media1 (2023.01.09). A miniszter szerint „nemzeti bajnok” lesz a kormányközeli 4iG és az állam által felvásárolt Vodafone Magyarország <https://media1.hu/2023/01/09/a-miniszter-szerint-nemzeti-bajnok-lesz-a-kormanykozeli-4ig-es-az-allam-felvasarolt-vodafone-magyarorszag/>
- Media1 (2023.01.10). Megtiltotta Orbán Viktor, hogy megvizsgálja a Vodafone-felvásárlás piacra gyakorolt hatását a Gazdasági Versenyhivatal <https://media1.hu/2023/01/10/megtiltotta-orban-viktor-hogy-megvizsgálja-a-vodafone-felvasarlas-piacra-gyakorolt-hatasat-a-gazdasagi-versenyhivatal/>
- Media1 (2023.01.17). Versenyhivatali elnök a Vodafone felvásárlásról: Az összefonódás is lehet közérdek <https://media1.hu/2023/01/17/versenyhivatali-elnok-a-vodafone-felvasarlasrol-az-osszefonodas-is-lehet-kozerdek/>
- Media1 (2023.01.29). A Kúria szerint is megtevesztette a TV2 a nézőket Márki-Zay Péter kapcsán a választási kampány idején <https://media1.hu/2023/01/29/a-kuria-szerint-megtevesztette-a-nezoket-a-kampanyban-a-tv2-marki-zay-peter-kapcsan/>
- Media1 (2023.02.01). Már lecserélte a Vodafone Magyarország felsővezetését az új, kormányközeli tulajdonos, és változás volt a 4iG élén is <https://media1.hu/2023/02/01/maris-lecserelte-a-vodafone-magyarorszag-felsovezeteset-az-uj-kormanykozei-tulajdonos-es-valtozas-volt-a-4ig-elen-is/>
- Media1 (2023.03.29). Perre megy a közmédiás dolgozók fizetése miatt a DK <https://media1.hu/2023/03/29/perre-megy-a-kozmedias-dolgozok-fizetese-miatt-a-dk/>
- Media1 (2024.04.04). Újabb félmillió bírságot kapott a TV2, amiért továbbra sem olvassa be a bíróság jogerős ítéletét Juhász Péterrel kapcsolatban – a hírigazgató nem válaszol <https://media1.hu/2023/04/04/ujabb-felmillio-birsagot-kapott-a-tv2-amiert-tovabbra-sem-olvassa-be-a-birosag-jogeros-iteletet-juhasz-peterrel-kapcsolatban/>
- Media1 (2023.04.23). Hackertámadás érte az ATV-t és a HVG oktatási portálját is megbénították a netes bűnözők – 15 felett a lebénított médiumok száma <https://media1.hu/2023/04/23/hackertamadas-erte-az-atv-t-es-a-hvg-oktatasi-portaljat-is-megbenitottak-a-netes-bunozok/>
- Media1 (2023.09.06). Már a német közmédia is a magyar hírportálok tömeges lebénításával foglalkozik <https://media1.hu/2023/09/06/mar-a-nemet-kozmedia-is-a-magyar-hirportalok-tomeges-lebenitasaval-foglalkozik/>
- Portfolio (2023.01.08). Bréking! Akár napokon belül lezárulhat a Vodafone eladása – Kormányhatározat buktatta le a 4iG-t <https://www.portfolio.hu/uzlet/20230108/breking-akar-napokon-belul-lezarulhat-a-vodafone-eladasa-kormanyhatározat-buktatta-le-a-4ig-t-589036>
- rtl.hu (2023.03.24). Kiderült, mennyibe kerül az MTVA saját autósója <https://rtl.hu/belfold/2023/03/24/mtva-automoso-ara-bojtos-bau-szolnok>
- rtl.hu (2023.04.03). Papp Dániel: azért kell az MTVA-nak saját kocsimosó, hogy biztosítani lehessen „a közmédiától elvárható kulturált” megjelenést 2023.04.03. <https://rtl.hu/belfold/2023/04/03/mtva-automoso-papp-daniel-kulturalt>
- rtl.hu (2023.07.14). Nyáry Krisztián: A magyar könyvkereskedelem történetében ez a valaha volt legmagasabb büntetés <https://rtl.hu/reggeli/2023/07/14/nyary-krisztian-konyvek-foliazasa-lira-buntetes>
- Telex (2023.02.17). Népszava: Varga elutasította, hogy találkozzon a Pegasus-bizottsággal <https://telex.hu/kulfold/2023/02/17/nepszava-varga-elutasította-hogy-talalcozzon-a-pegasus-bizottsaggal>
- Telex (2023.02.21). Röhejes és szégyen Varga Judit Soros-dollárbaloldozása a Pegasus-küldöttség elnöke szerint <https://telex.hu/kulfold/2023/02/21/europai-parlament-pegasus-bizottsag-sajtotajekoztato-naih-tasz>
- Telex (2023.02.24). Kicenzúrázták Orbán nevét Beton. Hofi koncertjén a közmédiában <https://telex.hu/belfold/2023/02/24/kicenzuraztak-orban-nevet-beton-hofi-koncertjen-a-kozmediaban>
- Telex (2023.03.24). Törölték a Pesti Srácok YouTube-csatornáját <https://telex.hu/belfold/2023/03/24/pesti-sracok-pstv-youtube-csatorna-torles>
- Telex (2023.04.19.). A KESMA-lapok is rájöttek, hogyan lehet halálhírrel kattintásra vadászni <https://telex.hu/zacc/2023/04/19/kesma-bulvarmedia-halalhir-kovacs-istvan-koko>
- Telex (2023.05.03). A pápalátogatáson sem hagyta ki a magyar kormány, hogy izmozzon a független sajtóval <https://telex.hu/belfold/2023/05/03/papalatogatas-sajto-sajtoszabadsag-napja>

- Telex (2023.05.05). Pegasus-jelentéstervezet: A magyar kormány a nyilvánosság felett akart még nagyobb kontrollt szerezni <https://telex.hu/belfold/2023/05/05/pegasus-ugy-lehallgatas-megfigyeles-magyarorszag-europai-parlament>
- Telex (2023.05.09). Elfogadták a Pegasus-jelentést, ami szerint több uniós kormány megsértette az emberi jogokat a kémprogram használatával <https://telex.hu/kulfold/2023/05/09/pegasus-jelentes-elfogadas-javaslatok-megallapitasok>
- Telex (2023.06.11). Terheléses támadás érte a hvg.hu-t és a Nyugat.hu-t <https://telex.hu/belfold/2023/06/11/hvg-nyugat-hu-terheleses-tamadas>
- Telex (2023.10.31). Gelencsér Ferenc átsétált volna a Karmelita előtti lezárt utcán, de nem fért be a rendszer építómunkásaitól <https://telex.hu/zacc/2023/10/31/gelencser-ferenc-momentum-karmelita-kormanymedia-gajdics-otto>
- Telex (2023.11.02). Dúró Dóra olyan jó reklámot csinálhatott az LMBTQ-propagandával vádolt kiállításnak, hogy még a Nemzeti Múzeum főigazgatója is köszönetet mondott neki <https://telex.hu/kult/2023/11/02/l-simon-laszlo-megkoszonte-duro-doranak-world-press-photo-idosotthon-melegek-letiltas>
- Telex (2023.11.07). Nem árulják el, mit keresett több kormányközeli médium vezetője is a Karmelitában <https://telex.hu/belfold/2023/11/07/nem-aruljak-el-mit-keresett-egyszerre-tobb-kormanykozeli-medium-vezetoje-is-a-karmelitaban>
- Telex (2023.11.21). Még az ismerőseik Facebook-posztjában is jobban bíznak a magyarok, mint a közmédiában <https://telex.hu/belfold/2023/11/21/eurobarometer-felmeres-kozmedia-bizalom-hirszolgaltato>
- VálaszOnline (2023.09.29). Vesszőhiba miatt bukhat a bíróságon a kormány – rosszul írták meg a melegellenes jogszabályt! <https://www.valaszonline.hu/2023/09/29/vesszohiba-melegellenes-jogszabaly-lira-birsag-foliazas-heartstopper-magyar-nyelv/>
- VálaszOnline (2023.11.07). L. Simont kirúgták, de a NER-média szerverei rogyásig vannak (meleg)pornóval <https://www.valaszonline.hu/2023/11/07/kesma-videa-origo-bors-felnott-tartalom-gyermekvedelem/>

FÜGGETLEN MAGYAR SZERKESZTŐSÉGEK ÉS A GLOBÁLIS PLATFORMOK

A lány cenzúra elemzés keretében azt szeretnénk volna feltárni, milyen kapcsolata van a magyar független szerkesztőségeknek a globális platformokkal. Ehhez mélyinterjúkat készítettünk öt szerkesztőség – 24.hu, 444.hu, Debreciner, HVG és Telex - vezetőivel, illetve a közösségi médiáért felelős szakembereivel. Az interjúk 2024 augusztusa és szeptembere között készültek, a szerkesztőségek akkor felelős munkatársaival. Az interjúk alapján megállapítható, hogy bár a platformokon korlátozottak a szerkesztőségek monetizációs lehetőségei, ezek továbbra is nagy szerepet játszanak a független médiumok olvasóinak elérésében, illetve az egyes médiumok brandépítésében és közösség-szervezésében. Annak ellenére, hogy a médiumok számára elengedhetetlen lenne a platformok működésének ismerete, sem az algoritmusok változása, sem a közösségi irányelvek pontos követésében nem adnak támpontot a technológiai óriások, továbbá a hibák bejelentése és kommunikáció is szinte lehetetlen a médiumok számára. A független szerkesztőségek továbbra is látják a platformok nyújtotta lehetőségeket, a kiszámíthatatlan és átláthatatlan működés miatt mindegyikük megkezdte különböző stratégiák kidolgozását, amivel minél inkább függetlenedni tudnak a jövőben a közösségi média felületektől.

A nagy globális platformok tagadhatatlanul meghatározó szerepet játszanak az online médiumok életében. A Mérték Médiaelemző Műhely 2023-as hírfogyasztási kutatásából⁷ kiderül, hogy a magyarok 19 százaléka naponta fogyaszt olyan politikai tartalmat, amelyet a Google, a Facebook vagy más hasonló szolgáltató kínál fel neki, illetve további 35 százalék legalább hetente kattint ilyen tartalomra. Összességében tehát a reprezentatív kutatás válaszadóinak több mint a fele rendszeresen tájékozik a nagy digitális platformok által felkínált tartalmakból. A platformok ilyen szempontból forgalomirányítóként működnek⁸, optimális esetben átterelik az olvasókat az adott médium oldalára.

Kutatásunkhoz öt hazai független szerkesztőség főszerkesztőjével, illetve közösségimédia szakértőjével készítettünk mélyinterjút, hogy feltárjuk a platformok és médiumok kapcsolatát, a közösségi irányelvek, illetve az algoritmusok változásának átláthatóságát, a közösségi média felületek felhasználhatóságát, valamint a velük járó nehézségeket. A globális tech-óriások által nyújtott lehetőségek és kihívások kezelésére a nagy független szerkesztőségek közösségi média szakembereket alkalmaznak. A Debrecinernek azonban kisebb, helyi médiumként nincs lehetősége önálló szakembert alkalmazni ezen a területen, a szerkesztőség tagjai maguk végzik el ezeket a feladatokat.

Kutatásunk során a független magyar szerkesztőségek által leggyakrabban használt platformokat vizsgáltuk, amelyek a Meta által üzemeltett Facebook és Instagram, a Google, valamint az alá tartozó YouTube, továbbá a TikTok és a Spotify. Az interjúk alapján megállapítható, hogy a szerkesztőségek platformhasználati szokásai, illetve az ezzel járó kihívások nagyon hasonlóak mindegyik médium esetében. A megkérdezett szakemberek minden tekintetben a Facebookot emelték ki legtöbbször használt felületként.

1. tábla: Követők és feliratkozók a nagy közösségi oldalakon a vizsgált hírportálok esetében (2024. szeptember)

Követő és feliratkozó szám	Facebook	Instagram	YouTube	TikTok
24.hu	1 M	72,7 E	157 E	29,9 E
444.hu	477 E	107 E	295 E	29,7 E
Debreciner	56 E	592	2,39 E	-
HVG	689 E	74,2 E	56,1 E	3911
Telex	619 E	124 E	208 E	75,6 E

A vizsgált platformok az úgynevezett digitális szolgáltatásokról szóló rendelet⁹ (DSA) alá tartoznak. A DSA célja az online platformok működésének szabályozása az Európai Unióban. A rendelet különösen azokra a platformokra fókuszál, amelyek havonta több mint 45 millió felhasználóval rendelkeznek az EU-ban. Ezeket a platformokat a DSA „nagyon nagy online platformoknak” (VLOPs) vagy „népszerű online kereső” (VLOSEs) nevezi. A DSA szigorúbb szabályokat állapít meg ezekre a platformokra, figyelembe véve a társadalomra és az egyénekre gyakorolt potenciális hatásukat.

⁷ Mérték Médiaelemző Műhely (2023). Tájékoztató szigeteken egy polarizált médiarendszerben.

https://mertek.eu/wp-content/uploads/2023/07/Mertek-fuzetek_29.pdf

⁸ Polyák G. (2020). A forgalomirányító szolgáltatások médiaszabályozási kérdései, In: Polyák G. (szerk.) Algoritmusok, keresők, közösségi oldalak és a jog, HVG-ORAC, pp. 108-147.

⁹ European Commission: DSA: Very large online platforms and search engines. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/dsa-vlops>

A DSA számos szabályt és kötelezettséget ír elő a nagyon nagy online platformok számára, például az átláthatóságot, vagyis a platformoknak világosan és érthetően meg kell jeleníteniük a felhasználási feltételeiket. Ez magában foglalja a tartalommoderálási elveket, a hirdetések kezelésének szabályait és a felhasználóknak szóló ajánlórendszerek működését. Továbbá, a platformok kötelesek olyan tartalommoderálási rendszert működtetni, ami küzd az illegális tartalmak terjedése ellen, de ugyanakkor biztosítja a felhasználók alapvető jogainak, például a szólásszabadságnak a védelmét. A platformoknak biztosítaniuk kell, hogy a médiacégek tartalmait ne szűrjék meg indokolatlanul, ugyanakkor megfelelő eszközöket kell biztosítaniuk az illegális tartalmak elleni fellépéshez. Kutatásunkban azt is vizsgáltuk, hogy az interjúalanyaink szerint a platformok mennyire felelnek meg ezeknek a szabályoknak.

Platformok használata

A vizsgált médiumok esetében az olvasók meghatározó része a platformokról érkezik. Mindegyik médium számára a Facebook a legfontosabb közösségi oldal az olvasók eléréséhez, annak ellenére, hogy a Meta a platform korlátozásaival és algoritmusváltozásaival csökkentette a politikai- és közéleti tartalmak elérését és forgalmát. Például a Debreciner szerint egy időben látogatottságuk 50 százaléka érkezett a Facebookról, de ez 20 százalékra csökkent az algoritmusváltozások miatt.

A Facebookot főként forgalomirányítóként használják a szerkesztőségek, még az Instagram, a TikTok és a Spotify a médiumok márkaépítésével más stratégiai szerepet tud betölteni. A TikTok nem enged külső oldalra vezető linket elhelyezni a posztokban, így az olvasókat nem lehet ezen keresztül az újság oldalára irányítani. Bár az Instagram engedi külső linkek elhelyezését, a szakértő egybehangzó válaszai alapján elhanyagolható olvasó érkezik az újságok Instagram oldaláról. A platform sokkal fontosabb szerepet tölt be a közösségépítésben. Emellett, bár a legtöbb Instagram felhasználó nem kattint rá az eredeti cikk linkjére, a megkérdezett közösségi média szakemberek szerint ez is a hírfogyasztás fontos felületévé vált. A szerkesztőségek által a Spotify felületén megosztott podcastok gyakran egy adott újságcikkből készülnek, illetve többször linkelnek be alá a szerkesztők felhasznált cikkeket, ám a megkérdezett szakértők szerint a platform forgalomirányító szerepe elhanyagolható.

Platformok által nyújtott adatok

A szerkesztőségek saját bevallásuk szerint a platformok által az olvasói szokásokról nyújtott adatok gyakran korlátozottak, nehéz megbízható információkat kapni a közönség viselkedéséről, így ezek az adatok a tartalomgyártásban nem tudnak fontos szerepet betölteni. A közösségi média platformoktól kapott adatokat korábban gyakran használták versenytársfigyelésre, illetve a többi médiumban nagyon népszerű témák monitorozására, ám ez a lehetőség már korlátozott. Ugyanakkor a nagyobb szerkesztőségek független cégek segítségével végzik a versenytársfigyelésüket.

A platformoktól megszerezhető adatok a Telex Lájkbajnokság sorozatában játszottak jelentős szerepet. 2024 augusztusában azonban a Meta megváltoztatta az adatok hozzáférhetőségének szabályait, lekapcsolta a CrowdTangle-t¹⁰, amely a közösségi médiában megjelenő, bárki számára elérhető tartalmak felfedezésére szolgáló nyilvános elemzési eszköz volt, ezzel ellehetetlenítve az 119 részt megélt Lájkbajnokságot¹¹.

Hogyan változik az algoritmus? - Átláthatatlan működés

A globális tech-platformokat többször érte az a vád, hogy veszélyeztetik a demokráciát, mert egyoldalúan rendelkeznek az algoritmusok felett, amelyek strukturálják a nyilvános vitát és az információkhoz való hozzáférést, alakítják, hogyan fogyasztjuk a híreket, hogyan kommunikálunk egymással és hogyan érzünk egymás iránt, és hogyan vitatjuk meg a közérdek alapvető kérdéseit¹². Emellett több kutatás is bizonyítja, hogy a platformok kezdenek túlzott befolyást gyakorolni a hírek terjesztésére és az újságírói gyakorlatra¹³. A vizsgált médiumok is megerősítették, a platformok átláthatatlan szabályrendszere, illetve az algoritmusváltozások gyakran nehezíti munkájukat.

A vizsgált médiumok erősen érzékelik az algoritmusváltozások negatív következményeit és gyakran számottevő forgalomcsökkenést tapasztalnak ennek következtében. Majdnem minden interjúalany példának hozta fel a Facebook 2018-as algoritmus váltását, amikor Mark Zuckerberg bejelentette, hogy a technológiai óriás „ismét a családra és a barátokra összpontosít”, vagyis a politikai- és közéleti tartalmakat hátrébb sorolta az algoritmus¹⁴. A Facebook algoritmusváltozásai különösen érzékenyen érintették a Debrecinert, amelyről a főszerkesztő elmondta, hogy „egy időben közel 50 százalék a látogatóinknak a Facebookról jött”, de az algoritmusváltozások miatt ez az arány jelentősen visszaesett. A visszaesés után a Facebookról érkező látogatók aránya 20 százalékra csökkent.

A Telex szakértője az ukrán-orosz háborút hozta fel másik példának. A háború kitörésének első néhány napjában az oldalukra érkező interakciók száma az átlagos 80 ezerről közel 150 ezer fölé ugrott. Majd pár nappal később minden előjel nélkül visszaesett 60 ezerre. A szakértő szerint nem az emberek érdeklődése csappant meg hirtelen, hanem „a Facebook a háborúról szóló rengeteg anyag miatt letekerte híroldalak elérését. Ezt ugyanúgy érintette a BBC-t, a CNN-t is”.

A legtöbb médium arról számol be, hogy az algoritmusváltozásokról nincs előzetes vagy közvetlen információjuk a Meta vagy más platformok részéről. A Facebook és a Google nem tájékoztatja az újságírókat vagy tartalomgyártókat a változtatásokról, így azok váratlanul érik a médiumokat. A platformokkal való kommunikáció hiánya és az algoritmusok átláthatatlansága tehát megnehezíti a hatékony válaszlépéseket. A Google általában jobb kommunikációt biztosít a médiumok számára, különösen a Facebookhoz képest, amelyet nehézkesnek és átláthatatlannak írnak le.

¹⁰ Meta: CrowdTangle. <https://transparency.meta.com/hu-hu/researchtools/other-datasets/crowdtangle/>

¹¹ Hanula Zs. (2024.08.31). Lájkbajnokság (2020–2024): élt 119 epizódot, aztán megölte a Facebook. Telex. <https://telex.hu/techtud/2024/08/31/lajkbajnoksag-rip-crowdtangle-facebook-instagram-meta-atlathatosag>

¹² Simons, J. & Ghosh, D. (2020): Utilities for democracy: Why and how the algorithmic infrastructure of Facebook and Google must be regulated. Foreign Policy. https://scholar.harvard.edu/sites/scholar.harvard.edu/files/dipayan/files/simons-ghosh_utilities-for-democracy_pdf.pdf

¹³ Bailo, F., Meese, J., & Hurcombe, E. (2021). The Institutional Impacts of Algorithmic Distribution: Facebook and the Australian News Media. Social Media + Society, 7(2). <https://doi.org/10.1177/20563051211024963>

¹⁴ Hernádi L. (2018.01.12): Óriási változások jönnek a Facebookra. Index. https://index.hu/tech/2018/01/12/oriasi_valtozasok_jonnek_a_facebookra/

Az algoritmusváltozások kiküszöbölésére a médiumok különféle stratégiákat próbálnak alkalmazni, a szakemberek folyamatosan igyekeznek monitorozni és javítani a közösségi média oldalaik elérését. A független szerkesztőségek a forgalom csökkenésére reagálva a direkt látogatók számának növelésére koncentrálnak, hogy kevésbé függjenek például a Facebook forgalmától. Úgy vélik, hogy a stabilabb és biztosabb alapokat azok az olvasók jelentik, akik közvetlenül keresik fel a weboldalt, nem pedig a közösségi médiából érkeznek. A Debrecinernek szintén a Facebooktól való függés csökkentése a célja, de mivel kisebb szerkesztőség, kevesebb erőforrással rendelkeznek a problémák kezelésére.

Tartalmak a süllyesztőben

Nem csupán a trendszerű, minden piaci szereplőt érintő algoritmus változások, hanem az egyes tartalmakat érintő tiltások, valamint az azzal járó forgalomkorlátozások is nehezítik a szerkesztőségek munkáját. A tartalmak törlésének, láthatóságának korlátozásának folyamata általában nem átlátható, és a platformokkal való kapcsolattartás nehézkes a vizsgált médiumok szerint. A Facebook különösen rossz hírnévnek örvend ezen a téren, mivel nem adnak megfelelő visszajelzést a tartalomblokkolásokról. A médiumok számára nincs olyan kommunikációs csatorna, amivel megoldhatnák ezeket a problémákat.

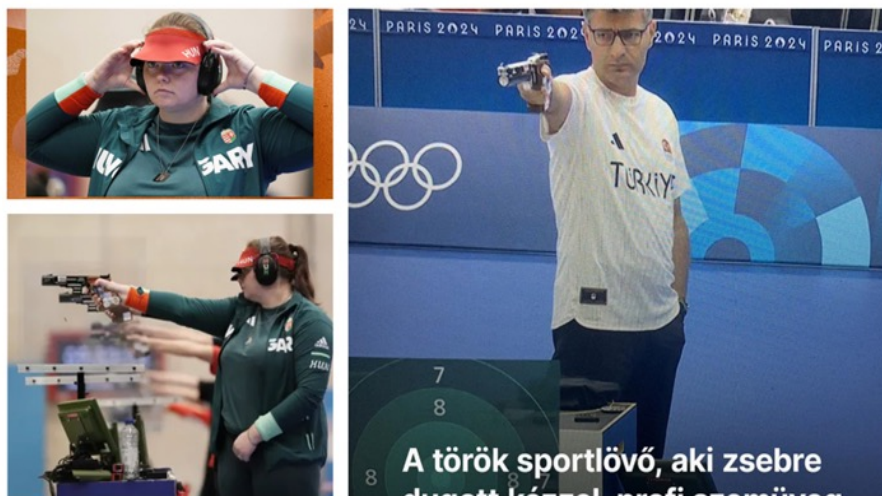
A legtöbb médium szerint a platformok - különösen a Facebook -, amelyek algoritmusok alapján blokkolnak, vagy tesznek kevésbé láthatóvá tartalmakat, gyakran hibásan, vagy legalábbis következtlenül ítélnék meg egy-egy posztot. Mivel azonban az ilyen blokkolások esetében egyáltalán nem, vagy csak nagyon általános indoklást nyújtanak a platformok, az interjúalanyok szerint nehéz pontosan meghatározni a kiváltó okot.

A szerkesztőségek szerint itt nem csupán arról van szó, hogy a platformok az irányelveikre hivatkozva törölnek bizonyos tartalmakat. Az is nagyon sokat számít a médiumok látogatószámában, hogy az egyes közzétett posztok hány felhasználót érnek el. Ezt szintén algoritmusok irányítják, amelyeknek működése továbbra is rejtély a megkérdezett interjúalanyok szerint. Nagyon általános mintázatokat már megfigyeltek a médiumok ezzel foglalkozó szakemberei, deklarált szabályok azonban nincsenek, a tendenciák pedig kiszámíthatatlanul változnak. Ahogy a HVG képviselője fogalmazott, *„a Facebook nem igazán kommunikál velünk... nehéz megállapítani, hogy mi miért történt pontosan, vagy hogy egy tartalom miért lett virális, míg mások nem”*. Ebben a témakörben is a Facebookra érkezett a legtöbb panasz, ami magyarázható részben azzal is, hogy ez a médiumok által legtöbbször használt felület.

Egy-egy poszt népszerűségének optimalizálása mellett az is kihívást jelent a szerkesztőségeknek, hogy kiszűrjék, milyen tartalmakat fog letiltani az adott platform a közösségi irányelvek megsértése miatt. Az egyik probléma ezzel kapcsolatban, hogy ezt az ellenőrzést szintén a platform erre fejlesztett algoritmus végzi, ami gyakran hibásan korlátoz tartalmakat.

A rendszer másik jelentős problémája szintén a hatékony kétoldalú kommunikáció hiányára vezethető vissza. Az interjúk alapján a szerkesztőségek kevés és túl általános indoklást kapnak a tartalomtörlések okairól, továbbá nincs hatékony mód a döntések felülvizsgálatára. A vizsgált szerkesztőségek közül mindegyik arra panaszkodott, hogy az általuk igazságtalannak ítélt tartalomkorlátozások esetében legtöbbször csak egy chatbottal tudnak kommunikálni, így a hibabejelentés folyamata során sem kapnak világos indoklást a médiumok a tartalmak korlátozásával kapcsolatban, sőt saját álláspontjukat sem tudják hatékonyan képviselni.

Egy ilyen letiltásra hozott fel példát a Telex szakértője. A 2024-es nyári olimpia idején kitettek egy képet a török sportlövészről, aki ezüstérmet nyert, a poszt nagyon népszerű lett, sok reakciót és látogatót generált. Ám amikor a magyar bronzérmes sportlövésznőről tettek ki képet, azt letiltotta a Facebook, mivel fegyvert ábrázol a kép. Legalábbis ők erre következtek, hiszen pontos indoklás hiányában csak találgatni lehet.

A Telexen közzétett képek az olimpiai sportlövészetéről

Hasonló példaként merült fel az interjúk során, hogy a szerkesztőségek posztoltak már olyan képeket tüntetésekről vagy más rendezvényekről, melyen olyan transzparenszek, illetve feliratok látszódtak, melyek sértik az egyes platformok közösségi irányelveit. Minden ilyen esetben fellebbeznek, hiszen nem saját véleményüket tették közzé a felületen, hanem egy közéleti eseményről tudósítottak. Ilyen esetekben nem jártak sikerrel, a fellebbezés folyamata szinte követhetetlen, és nincs megfelelő mechanizmus arra, hogy a médiumok a platformok döntéseit hatékonyan megtámadhassák. A Telex munkatársa, aki hasonló eseményről számolt be azt is hozzátette, egy ilyen esetben nem csupán a posztot, hanem az azt élésítő kolléga adminját is letiltotta a Facebook hetekre, aki ezután nem tudott a saját profiljával dolgozni.

A médiumok gyakran tehetetlennek érzik magukat, amikor tartalmi problémákkal vagy technikai hibákkal szembesülnek. Hiába fellebbeznek, nem kapnak sem egyértelmű indoklást, sem megfelelő választ. Az interjúalanyok elmondása szerint nagyon ritkán tudnak csak a platformok valós alkalmazottjával beszélni, általában csak a hiba bejelentéséig jutnak el, amire leggyakrabban egy chatbot válaszol, ha egyáltalán érkezik válasz.

A legtöbb médium arról számolt be, hogy nehéz hatékonyan kommunikálni a nagy tech cégekkel, és gyakran kevés információt kapnak, ami a két korábban említett témakör esetében több problémát is felvet. A 24.hu szakértője úgy fogalmazott, „a Facebookkal nagyjából olyan kommunikálni, mint Észak-Koreával”, ezzel arra utalva, hogy szinte lehetetlen valódi párbeszédet folytatni a platformmal, és az algoritmusok változásáról sem kapnak információt. Kevés visszajelzést kapnak a tartalomtörlések okairól, és nincs hatékony mód a döntések felülvizsgálatára. A többi médium is arról számol be, hogy szinte lehetetlen valódi kapcsolatot teremteni a platformmal, és az algoritmusváltozások vagy egyéb problémák megoldása során sem kapnak segítséget. A Telex szakértője hozzátette, a CrowdTangle megszűnésével még kevesebb lehetőségük van arra, hogy valós időben figyeljék egy tartalom teljesítményét.

Ezek miatt a problémák miatt a szerkesztőségek komoly erőforrásokat fordítanak arra, hogy saját tapasztalataikat és megfigyeléseiket felhasználva elkerüljék az olyan tartalmak megosztását, amely esetleg fennakadhat a platformok automatizált szűrőjén. Világos szabályok, illetve indoklás hiányában sokszor az ezzel foglalkozó szakemberek megérzéseire hagyatkoznak, valamint a szokásjog alapján kétségesnek tartott tartalmakat, főként vizuális elemeket, inkább nem teszik közzé, hiszen egy letiltás, vagy a láthatóság korlátozása jelentős negatív hatással lenne az újságok olvasottságára.

Hirdetések

Az általunk megkérdezett független médiumok nagyon ritkán fizetnek a platformoknak tartalmaik promotálásáért. A Google keresési hirdetéseket néhány médium használja forgalomterelésre és hosszú élettartamú cikkek népszerűsítésére. A HVG a hosszú élettartamú, például turizmusról vagy ingatlanpiacról szóló cikkek hirdetéseit futtatja a Google-ben. Ezek a tartalmak folyamatos forgalmat generálnak, amire fizetett hirdetésekkel erősítenek rá, de a többi vizsgált szerkesztőség még ennél is ritkábban hirdeti cikkeit. Az interjúk alapján a fizetett hirdetések nagyrészt a médiumok támogatói kampányaira, vagy közösségépítő eseményeik promotálására korlátozódnak, saját cikkeik, összefoglalóik esetében inkább organikus forgalomra támaszkodnak.

Többen megjegyezték, hogy a Facebook külön szabályozza a választásokat, társadalmi kérdéseket vagy politikát érintő költségeket a felületén¹⁵, ám mivel a vizsgált szerkesztőségek nagyon ritkán fizetnek tartalmaik népszerűsítéséért, a politikai tartalmak hirdetésével kapcsolatban nem tudtak rendszerszintű problémát azonosítani a megkérdezett szakemberek.

Monetizálhatóság

A médiumoknak különböző stratégiájuk van a platformokon közzétett tartalmaik monetizálására. A közösségi média felületek erre önmagukban kevés lehetőséget nyújtanak. Bár mindegyik vizsgált médiumnak nagyon aktív és nagy követő számmal rendelkező YouTube, illetve Spotify csatornája van, ám a platformok a megosztott tartalmakért nem fizetnek annyit, ami legalább megközelítené az adott tartalmak előállításának költségeit. *A YouTube esetében a médiumok nem tudják közvetlenül értékesíteni a tartalmaikat, a Google által szerzett reklámbevételek csak nagyon kis százalékát kapják meg a szerkesztőségek. A YouTube bevételszerzéssel kapcsolatos problémáit a 444.hu is említi, „a YouTube-on megjelenő bevételek nagyon alacsonyak, és a platform átláthatósága kérdéses, de legalább tudjuk, hogy milyen tartalmak hoznak bevételt és mennyit”.*

A különböző külső felületen megosztott tartalmak monetizálása nehéz a médiumok számára, a platformok azonban egy másik pénzszerzési lehetőséget nyújtanak a különböző intézményi támogatások formájában, vagyis a platformok által támogatott projektekben való részvétellel. Emellett az előfizetéses rendszerek és a szponzori együttműködések kiemelt szerepet játszanak a bevételi stratégiákban, kifejezetten a 444.hu és a HVG esetében.

¹⁵ Meta: Tudnivalók a társadalmi kérdésekről, választásokról vagy politikáról szóló hirdetésekről. <https://www.facebook.com/business/help/167836590566506?id=288762101909005>

A monetizálás szempontjából tehát még mindig kihívás jelent, hogy ezek a platformok nem kínálnak jelentős bevételi lehetőségeket és az algoritmusok változásai gyakran negatívan érintik a forgalmat.

Min lehetne változtatni?

A legtöbb médium számára az algoritmusok és a tartalomkezelés átláthatóságának hiánya jelenti a legnagyobb problémát. Ahogy a 24.hu szakembere fogalmazott, szükségük lenne arra, hogy jobban értsék, mi alapján születnek a platformok döntései, és miért blokkolnak bizonyos tartalmakat. De ebben általános konszenzus volt a megkérdezett szakemberek között.

Több médium is megemlítette, hogy nehezen tudnak kapcsolatba lépni a platformokkal, különösen a Facebookkal. A szakemberek szerint hiányzik egy hatékony és közvetlen kommunikációs csatorna, ahol kérdéseket tehetnének fel vagy problémákat oldhatnának meg. A tartalmak elérését és blokkolását befolyásoló algoritmusok megértése fontos lenne a média számára, bár azt az interjúalanyok is belátják, hogy ezeket mint üzleti titkokat kezelik a globális tech-cégek. Ennek ellenére a szerkesztőségek szakemberek támogatásra számítanának akár a platformoktól, akár más technológiai partnerektől abban, hogy jobban értsék a tartalommoderációs eszközöket és jogi kereteket.

A hazai független szerkesztőségek között nincs aktív együttműködés, hogy közösen lépjenek fel a platformokkal szemben. Néhány informális beszélgetést leszámítva a korábban tárgyalt problémákat nem szokták közösen megvitatni, közösen megoldást keresni rájuk. Ez a legtöbb szakember azzal magyarázta, hogy a független szerkesztőségek túlságosan is konkurenciaként tekintenek egymásra egy ilyen összefogáshoz. A KESMA égisze alá tartozó, vagy az állami médiumokkal való közös munkát nem tartották elképzelhetőnek a kutatásban résztvevő szakemberek.

A kérdésre, hogy a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) milyen szerepet tudna betölteni a platformokkal szembeni érdekvégyesítésben, szintén egybehangzó volt a vizsgált médiumok válasza. Egyrészt nem gondolják, hogy az NMHH abban a pozícióban van, hogy bármilyen hatást tudna gyakorolni a globális tech-cégekre. Másrészt, az NMHH eddig működése és a felépítése miatt a független médiumoknak nincs meg a bizalma, hogy a hatóság ténylegesen, illetve eredményesen képviselné az ő érdekeiket.

MÉDIAPIAC MAGYARORSZÁGON

Mint az az elmúlt években nyilvánvalóvá vált, a kormánypárt a médiapiac strukturális átalakítását nagyrészt befejezte a 2010-es években. Az előző évtizedben több nagy médiavállalat is kormányközeli befektetők kezébe került, létrejött a KESMA (Közép-Európai Sajtó és Média Alapítvány) és példátlanul erős tulajdonosi koncentráció alakult ki. Ehhez képest a 2020-as években már nem történt látványos változás, legalábbis ami a médiavállalatok tulajdonosi viszonyait, a piacszerkezetet érinti. A médiatér uralása azonban látványos lépések nélkül is folytatódott nemcsak a szűken vett médiapiacon, hanem a szélesebb értelemben vett média ökoszisztémában is.

A legfontosabb médiapiaci fejlemények 2023-ban

A piacszerkezetet átalakító, jelentős esemény nem történt 2023-ban, de így is akadtak figyelemre-méltó változások. Mint korábban bemutattuk, a 2022-es parlamenti választás után megkezdődött a kormányközeli médiavállalatoknál, azon belül is a KESMA-nál a belső racionalizáció, a kisebb elérésű médiumok megszüntetése.¹⁶ Ha kevésbé látványosan is, de ez a trend tovább folytatódott, így 2023 februárjában megszűnt az önálló 888.hu híroldal, beolvadt a sokkal nagyobb elérésű Origóba.¹⁷ Néhány hó-

¹⁶ Mérték Médiaelemző Műhely (2023). A befagyott médiarendszer. Lány Cenzúra 2022.

https://mertek.eu/wp-content/uploads/2024/02/MertekFuzetek_34_1.pdf

¹⁷ Gulyás, B. (2023.02.15). Beolvad a 888 az Origóba. Media1.hu. <https://media1.hu/2023/02/15/beolvad-a-888-az-origoba/>

nappal később a politikai talk rádió, a Karc FM önálló szerkesztősége szűnt meg, a csatorna a HírTV rádiós megfelelője lett és felvette a Hír FM nevet. A lépést nem titkoltan költségcsökkentési okok indokolták.¹⁸

A kormányközeli médiabirodalom kiterjedtségét mutatja, hogy olyan vállalatok is jelentős bevételhez jutnak, amelyeknek nincs valódi tartalomgyártási tevékenységük és piaci relevanciájuk. Rogán Antalnak, a Miniszterelnöki Kabinetiroda vezetőjének volt felesége tulajdonában áll a Top News Hungary Kft, amely egy bulvárodalt üzemeltet bármilyen érdemi közönségelérés nélkül, 2023-ban mégis 1,27 milliárd forint árbevétel mellett 1,12 milliárd forint adózott eredményt ért el. Ez 88 százalékos profitrátát jelent, ami teljesen abszurd a médiaüzletben: a valódi médiavállalatok a túlélésért küzdenek vagy minimális nyereséget tudnak termelni.

A torz piaci viszonyok között az életben maradásért küzdő független média helyzete tovább romlott: az eddig is ismert és jól dokumentált, főleg a hirdetési piac torzításából eredő nehézségek mellett két új kihívással is szembesültek a vállalatok 2023 folyamán. Egyrészt rendszeressé váltak a kibertámadások, amelyek folyamatosan, láthatóan szervezeten a független médiumok megbénítását célozzák és egyfajta digitális cenzúraként is felfoghatók.¹⁹ Ezek a támadások a nyilvánvaló kényelmetlenségen, stresszen kívül jelentős költségnövekedést is jelentettek az érintett médiumoknak, több cégnél is növelni kellett az IT kiadásokat.

Szintén van médiapiaci hatása a 2023 végén elfogadott Szuverenitásvédelmi törvénynek. A törvény elfogadásának hosszútávú hatásai még nem láthatók, de az már most nyilvánvaló, hogy a fenyegetés és a megindított vizsgálatok lekötnek szervezeti erőforrásokat és adott esetben ez a stratégia újragondolásához is vezethet.

Örömteli, hogy a nehéz körülmények között összefognak a leginkább sebezhető független médiumok. Nyolc helyi online média 2023-ban jelentette be, hogy megalapította Független Helyi Lapok Közösségét és a résztvevők a tartalomgyártásban, illetve a finanszírozásban is együttműködést terveznek.²⁰

A médiacégek árbevételének alakulása

A magyar médiában jól ismert az állam piactorzító hatása, ami elsősorban az állami reklámköltésben jelenik meg. Az előző évhez hasonlóan ezúttal is fontos annak bemutatása, hogy a kormányhoz való viszony szerint csoportosítva a médiavállalatokat az árbevételek megoszlása milyen képet mutat.

Az árbevétel-adatok vizsgálatokor csak azokat a médiavállalatokat vettük figyelembe, amelyek legalább egy termékükkel jelen vannak a hír és közéleti tartalmak piacán. A tisztán szórakoztató tartalmakat előállító cégeket nem vizsgáltuk. Természetesen nem vettük figyelembe valamennyi céget, hiszen nem volt mód a teljes helyi piac vizsgálatára, mint ahogy a szinte végtelen online tartalomszolgáltatásnak is csak egy része került az elemzésbe. Az alábbi listákban azokat a médiacégek szerepelnek, amelyek hatást gyakorolnak az országos nyilvánosságra, az elérésük számottevő.

Először a bizonyíthatóan kormányközeli médiavállalatok adatait vizsgáltuk.

¹⁸ Szalay, D. (2023.05.15). Elbocsájtják a Karc FM stábjának jelentős részét, HírTV-s műsorokból áll majd a Hír FM adásának jelentős része. Media1.hu. <https://media1.hu/2023/05/15/elbocsatjak-a-karc-fm-stabjanak-jelentos-reszet-hirtv-s-musorokbol-all-majd-a-hir-fm-adasanak-jelentos-resze/>

¹⁹ International Press Institute (2023). Hungary: DDoS cyberattacks pose major new threat to media freedom. <https://ipi.media/hungary-ddos-cyber-attacks-pose-major-new-threat-to-media-freedom/>

²⁰ Media1.hu (2023.07.06). Összefogtak a vidéki független lapok. <https://media1.hu/2023/07/06/osszefogtak-a-videki-fuggetlen-lapok/>

2. tábla: Kormányközeli médiavállalatok árbevétele 2023-ban

Médiamárka	Cég	Értékesítés nettó árbevétele ('000 Ft)
Megyei napilapok, országos lapok, rádiók, televízió, online	Mediaworks Hungary (KESMA)	69,682,321
TV2	TV2 Média Csoport	53,299,354
Pestisracok.hu	Media Vivantis	1,578,415
Index	Index.hu	1,800,688
Rádió 1	Radio Plus	1,250,053
Demokrata	Artamondo	642,729
Összesen		128,953,560

Forrás: éves pénzügyi beszámolók (<http://e-beszamolo.im.gov.hu/oldal/kezdolap>)

A tavalyi Lágycenzúra jelentés²¹ logikáján haladva a következő kategóriába az ún. szürke zónás médiavállalatok tartoznak, amelyek nem a kormánypárti propaganda gépezet részei, de az állam valamilyen foglyul ejtette őket, erős függést alakított ki. Ez történhet úgy, hogy a tulajdonos egyéb üzleti érdekségei erősen függenek az államtól, így például az ATV és Hetek esetében jól dokumentált az egyházi vezető tulajdonos és a kormánypárt közötti kapcsolat.²² Más médiavállalatokat az állami reklámköltség kiugróan magas arányával ejtette foglyul az állam, ezek a cégek aligha működhetnének állami segítség nélkül és így nem is tekinthetők függetlennek (a Népszava hirdetései 66 százaléka jön állami hirdetőtől, az Inforádió esetében 37 százalék, a Blikk esetében pedig 33 százalék ez az arány).

Fontos kiemelni, hogy a szürke zónába tartozó médiavállalatok méretüket tekintve nem nagyon jelentősek, ugyanakkor a magyar nyilvánosságban fontos szerepük van. Ezek a médiumok nem propagandát terjesztenek, sőt, egyes esetekben kifejezetten színvonalas újságírói teljesítményeket is láthatunk. Ugyanakkor a tulajdonoson, illetve a bevételeken keresztül a kormánypárt bármikor képes befolyásolni a tartalmat, legalább olyan szinten, hogy melyek a kerülendő témák. A szürke zónás média valódi jelentőségét az adja, hogy ezek hatékonyan érik el az ellenzéki pártok szavazóit, illetve azokat, akik nem fogsztanak kormánypárti médiát.²³

²¹ Mérték Médiaelemző Műhely (2023). A befagyott médiarendszer. Lágycenzúra 2022.

https://mertek.eu/wp-content/uploads/2024/02/MertekFuzetek_34_1.pdf

²² Rényi, P. D. (2018.01.10). A baloldal fellegvára volt, most bulvártévét csinálnak belőle a Fidesznek. 444.hu

<https://444.hu/tldr/2018/01/10/a-baloldal-fellegvara-volt-most-bulvartevet-csinalnak-belole-a-fidesznek>

²³ Polyák, G., Szávai, P. & Urbán, Á. (2022). Information Patterns and News Bubbles in Hungary. Media and Communication. 10(3) 133-145.

<https://doi.org/10.17645/mac.v10i3.5373>

3. tábla: A. szürke zónába tartozó médiavállalatok árbevétele 2023-ban

Médiamárka	Cég	Értékesítés nettó árbevétele ('000 Ft)
ATV	ATV	3,390,681
Hetek	Hetek.hu	158,309
Népszava	XXI. század Média	1,872,454
Blikk	Blikk	5,559,264
Inforádió	Inforádió	685,351
Összesen		11,666,059

Forrás: éves pénzügyi beszámolók (<http://e-beszamolo.im.gov.hu/oldal/kezdolap>)

A független médiavállalatok közé azokat soroltuk, amelyeknek nincs semmilyen igazolható kapcsolata politikai pártokkal és annak sincs nyoma, hogy a bevételeik látható részét szereznék állami forrásból. Fontos megjegyezni, hogy a független médiumok között többre is jellemző az adománygyűjtés, ezen kívül a külföldi pályázati források, sőt, esetenként a személyi jövedelemadó 1% is jelentős összeget jelenthet a költségvetésükben. Ezek a bevételek nem szerepelnek az eredménykimutatás értékesítés nettó árbevétel kategóriában, célunk a piaci bevételek összehasonlítása volt és ezt az értékesítés nettó árbevétele összeg fejezi ki.

A listában azok a médiumok szerepelnek, amelyek érdemi hatást gyakorolnak a magyar nyilvánosságra, képesek formálni a közvéleményt, így nincsenek benne a helyi médiumok és a kisebb elérésű hírforrások. Az Euronews és a Szabad Európa üzemeltetője külföldi cég, a magyarországi tevékenységről nem állnak rendelkezésre pénzügyi adatok, így ezek sem szerepelnek a listában.

4. tábla: A független médiavállalatok árbevétele 2023-ban

Médiamárka	Cég	Értékesítés nettó árbevétele ('000 Ft)
RTL	Magyar RTL	53,938,411
24.hu (+ magazinok)	Central Média csoport	13,809,323
HVG	HVG	5,003,553
Magyar Hang	Alhambra-Press	352,190
Magyar Narancs	Magyarnarancs.hu	232,495
Élet és Irodalom	Irodalom	249,390
Jelen	Liberty Press*	99,641
Forbes	Mediarey Hungary Services	953,101
Klubrádió	Klubrádió	63,567
Partizán	Partizán	6,064
444	Magyar Jeti	802,267
Telex	Van Másik	786,587
Portfolio	Net Média	3,644,568
G7	G-7.hu	82,607
Válasz Online	Válasz Online	12,543
Átlátszó	Atlatzo.hu	2,619
Direkt36	Direkt36	2,238
Összesen		80,041,074

Forrás: éves pénzügyi beszámolók (<http://e-beszamolo.im.gov.hu/oldal/kezdolap>)

* A Liberty Press Kft (Jelen) esetében a 2022. évi árbevétel adat szerepel.

Érdeemes összehasonlítani a fenti csoportokat, de ebbe az összehasonlításba önálló kategóriaként figyelembe vettük a közszolgálati médiát is, amely szintén nagy szerepet tölt be a közvélemény formálásában. Miután nem üzleti vállalkozásról van szó, így az értékesítés nettó árbevétele kategória helyett a költségvetési előiránnyal²⁴ számoltunk.

²⁴ 2021. évi LXXXI. törvény a Nemzeti és Hírközlési Hatóság 2023. évi egységes költségvetéséről. <https://njt.hu/jogszabaly/2022-81-00-00>

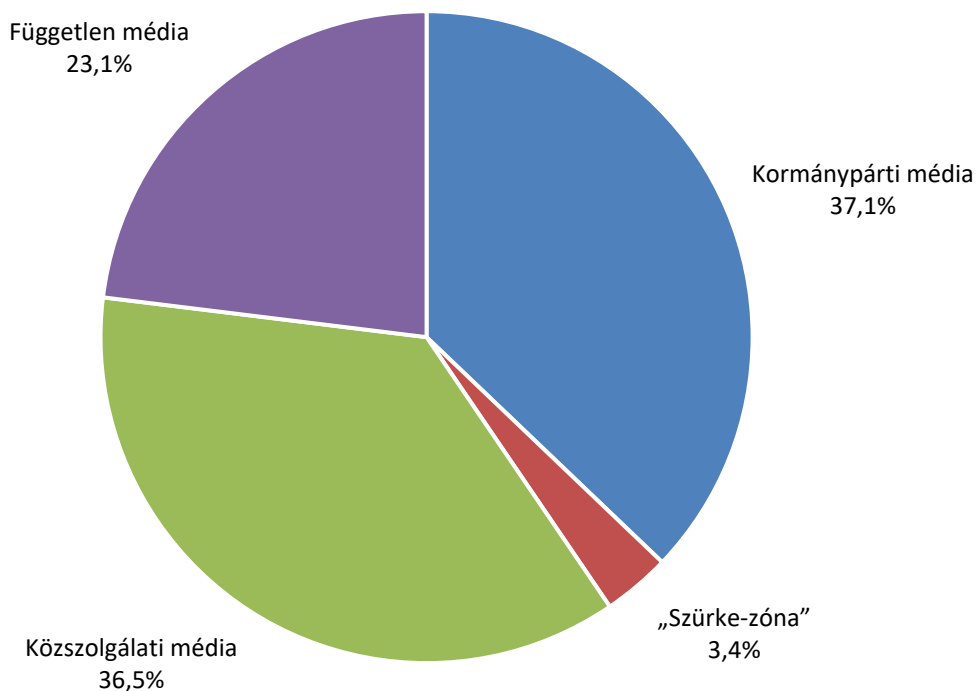
5. tábla: Az egyes médiakategóriák bevétele 2023-ban

	Összeg ('000 Ft)	Százalék
Kormánypárti média	128,953,560	37,1%
„Szürke-zóna”	11,666,059	3,4%
Közszolgálati média	126,577,300	36,5%
Független média	80,041,074	23,1%
Összesen	347,237,993	

Forrás: éves pénzügyi beszámolók (<http://e-beszamolo.im.gov.hu/oldal/kezdolap>)

Az eredmények azt mutatják, hogy a közszolgálati média költségvetését is beleszámolva 347 milliárd forint árbevétel érték el azok a cégek, amelyek jelen vannak a hírpiacon is. Kiemelkedő a kormánypárti média és a közszolgálati média részesedése, a független média mindössze 23 százalékos árbevétel alapú részesedést ért el. Ez az arány jól mutatja a torz magyar piaci viszonyokat, évek óta foglyul ejtett piacról beszélhetünk.

1. ábra: A médiakategóriák bevételeinek megoszlása (2023)

Még egyszer fontos kiemelni, hogy a magánkézben lévő médiavállalatok esetében az eredménykimutatás értékesítés nettó árbevétele kategóriát alkalmaztuk és ennek nem része a fogyasztóktól érkező adomány, illetve a pályázati bevétel. Ezek nem piaci alapú bevételek, hanem támogatás jellegűek és célunk kifejezetten a piac vizsgálata volt. Tekintettel arra, hogy független médiumok közül többen is az adományokra, mások pedig a pályázatokra építenek, így a független média valójában több forrással rendelkezik, mint amit a fenti adatok mutatnak. Ezek a médiacégek jellemzően éppen azért fordultak a közösségi finanszírozás és a pályázatírás felé, mert a torzított magyar piacon nincs esély a tisztességes versenyre és így alternatív finanszírozási megoldásokat kellett találni.

Szintén fontos rögzíteni, hogy a vizsgált médiumok a közbeszédet leginkább befolyásoló médiumokat tartalmazza, tehát lényegében a jéghegy csúcsát jelentik. Nem tartalmaz adatokat a helyi médiáról, beleértve az önkormányzatok által kiadott ingyenes lapokat, de nem jelennek meg a helyi rádiók, sőt, a körzeti rádiók jelentős része sem. Az adatok szintén nem tartalmazzák a rendkívül szerteágazó online tartalomszolgáltatások jelentős részét és a közösségi médiában megjelenő politikai influenszereket sem.

Állami reklámköltés

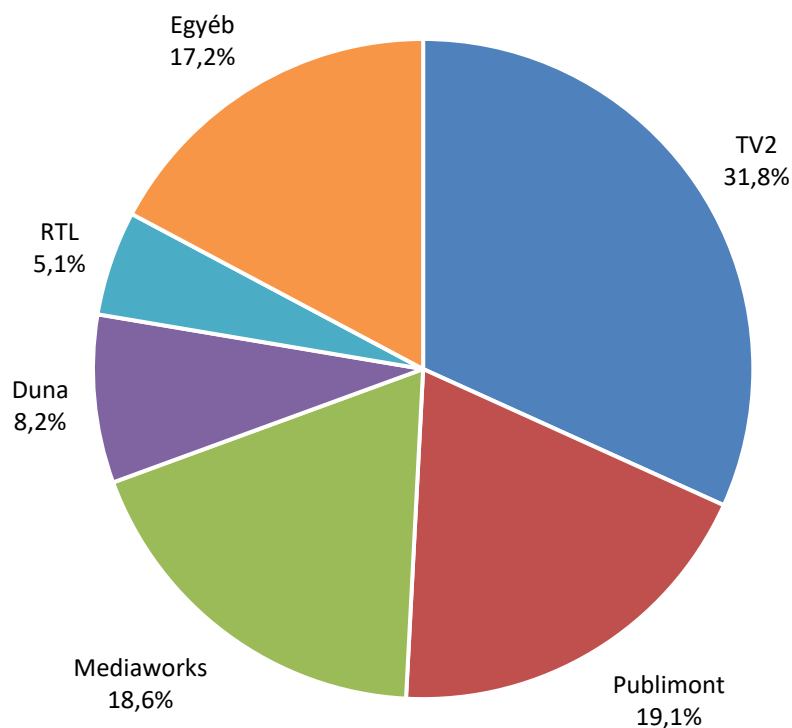
Az állami reklámköltés alakulása Magyarországon és ennek piactorzító hatása jól dokumentált. Ez azt jelenti, hogy az állam – beleértve az állami tulajdonú vállalatokat is – a kormányközeli médiában nagyon jelentős összegekért hirdetnek, ugyanakkor a kormánnyal kritikus médiában nem, vagy csak minimális mértékben költenek. Ez lényegében állami támogatást jelent a kormányközeli médiának, hozzájárul a működés finanszírozásához, ugyanakkor versenyhátrányba hozza a független médiumokat, amelyeknek az egyre nehezebb piaci körülmények között kell fennmaradniuk.

Az elemzés a Kantar Média adatbázisa alapján készült, ami az ún. listaárakat tartalmazza. Ez a médiumok által hivatalosan publikált listaárból és az értékesített reklámfelületből számítja a reklámköltési adatokat. A Kantar Média adatbázisa a piaci szempontból releváns médiumokat tartalmazza. A nagyobb kampányok esetében a listaárhoz képest jelentős kedvezményeket adnak a médiavállalatok. Éppen ezért a forintban kifejezett összegeket nem érdemes figyelembe venni, inkább az egymáshoz viszonyított arányok írják le jól a helyzetet. Fontos kiegészítés, hogy az online piac adatai önbevallás alapján készülnek és 2022-től a Salesworks nem szolgáltat hirdetési szintű adatot. Tekintettel arra, hogy az online piac legnagyobb szereplőjéről, a kormányközeli Mediaworks online üzletágáról van szó, ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az online piacon az állami reklámköltés vizsgálatára az adatbázis csak korlátozottan alkalmas.

A 2023-as állami reklámköltés listaáron 86,0 milliárd forint volt. Ez valamelyest csökkent az elmúlt évhez képest, alighanem azért, mert a kormánypárt kommunikációja egyre aktívabbá vált a digitális platformokon és a kommunikációs ráfordítások egy jelentős része már a Meta és a Google platformjaihoz kerül. Az állami reklámköltés csökkenésében az is szerepet játszhatott, hogy a parlamenti választásokat követő évről van szó, a Fidesz helyzete megkérdőjelezhetetlenül erős volt a vizsgált időszakban, az önkormányzati és európai parlamenti választásra csak 2024 nyarán került sor.

A 86,0 milliárd forintos állami reklámköltés legnagyobb kedvezményezettjei a TV2 kereskedelmi televíziós vállalat, a Publimont plakátcég és a Mediaworks kiadóvállalat. Ez utóbbi kapcsán szükséges újra kihangsúlyozni, hogy a cég online üzletágáról nem állnak rendelkezésre adatok és biztosra vehetjük, hogy azzal együtt még magasabb lenne a cég részesedése az állami hirdetésekben. Bőven jutott állami hirdetés a Duna Médiaszolgáltatóhoz, vagyis a közszolgálati médiába, és némi meglepetésre az RTL Magyarország is befért az öt legnagyobb kedvezményezett köré. Fontos megjegyezni, hogy az RTL kifejezetten népszerű, nagy elérésű csatorna, így szinte megkerülhetetlen egy komolyabb hirdetési kampányban. Egy évvel korábban, 2022-ben az RTL 4,4 százalékkal részesedett az állami hirdetésekben, akkor ezzel nem fért be az öt legnagyobb kedvezményezett közé, 2023-ra valamennyivel nőtt a részesedése és ez már elegendő volt a TOP5 helyezéshez. Az állami költés koncentrációját mutatja, hogy az öt legnagyobb cég a teljes összeg közel 83 százalékát szerezte meg, ezen kívül 80 médiacéghez jutott állami hirdetési bevételhez, összességében alig több, mint 17 százalék részesedéssel.

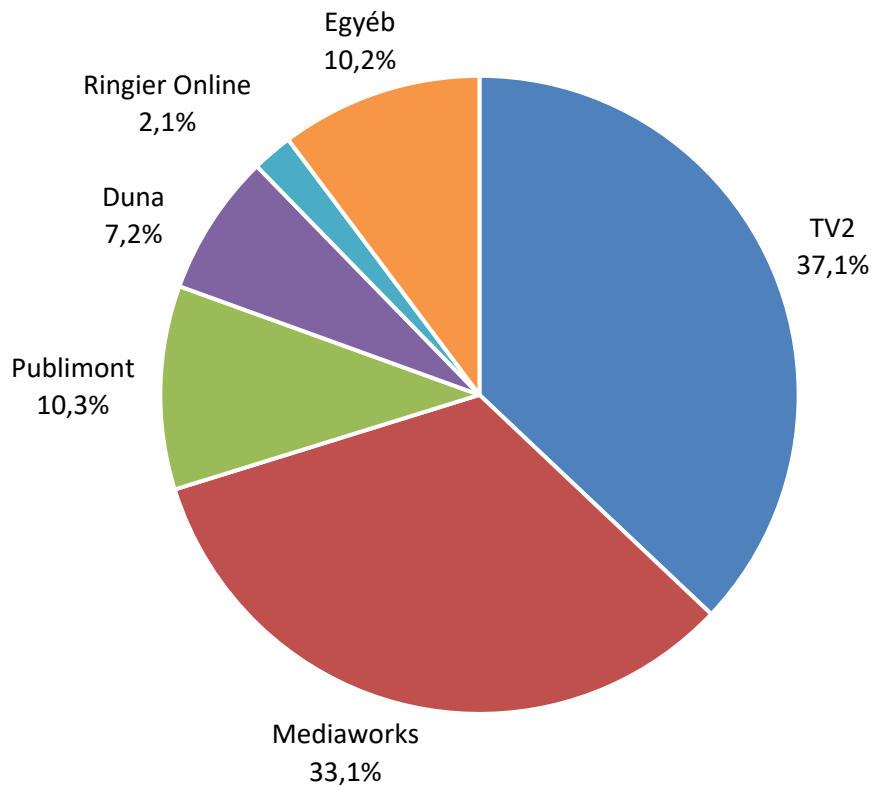
2. ábra: A listaáras állami reklámköltés megoszlása (2023)

Forrás: Kantar Média/saját szerkesztés

Az állami reklámköltés mögött álló politikai logika még jobban látszódik, ha a Miniszterelnökség hirdetési tevékenységét vizsgáljuk. A miniszterelnökség, amely a kormány kampányait is bonyolítja, 29,9 milliárd forintot költött 2023-ban (ez a teljes állami költés 34,8 százaléka) és az ábrából kitűnik, hogy még koncentráltabb a költés, mint a teljes állami hirdetési torta esetében. Ez azért is figyelemreméltó, mert a Miniszterelnökségnek elvileg a teljes magyar társadalmat kellene céloznia, nem pedig speciális célcsoportot. Valójában egyértelmű, hogy a Miniszterelnökség szinte kizárólag a kormányközeli médiában hirdet, nem is titkolva, hogy a kormánypárti szavazókhöz próbálja eljuttatni az üzeneteket.

3. ábra: A Miniszterelnökség listaáras reklámköltésének megoszlása (2023)

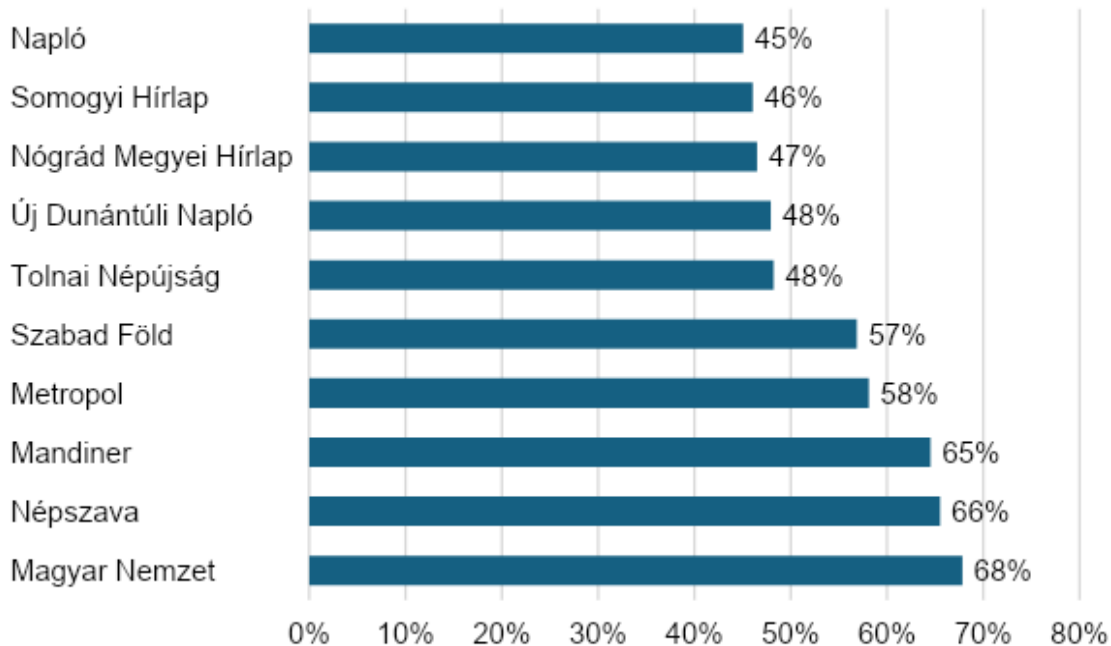

Forrás: Kantar Média/saját szerkesztés

Az állam piactorzító hatása jól látszódik akkor is, ha megnézzük, hogy néhány kormányközeli médium milyen nagymértékben függ az állami hirdetésektől. A táblázatból kiolvasható, hogy vannak olyan kormányközeli médiumok, ahol a hirdetés nagyon jelentős aránya állami forrásból érkezik, tehát ezek aligha maradhatnak fenn tisztán piaci alapon.

Évek óta előkelő helyen szerepel ezen a listán a baloldalinak tartott Népszava. Nem véletlenül neveztük korábban ún. szürke zónás médiumnak: a tartalom kormánykritikus, de miután nyilvánvaló kormányzati szándék a lap fenntartása, így az újságírói szabadságnak megvannak a maga korlátai. Az állami források elapadása esetén a Népszava alighanem hasonló nehézségekkel nézne szembe, mint a kormánypárti lapok.

4. ábra: Néhány médiamárka magas állami hirdetési bevétel aránnyal (2023)

Forrás: Kantar Média/saját szerkesztés

Míg a fenti ábrában szereplő médiumok aligha maradnának fenn piaci körülmények között, vannak olyan médiumok, amelyek jóformán teljesen függetlenek az államtól. A közéleti piacon releváns szereplők közül ilyen például a 24.hu hírportált is magában foglaló Central Média csoport Online (1,3 százalék), a HVG (1,6 százalék), a Forbes (2,5 százalék) vagy a Magyar Narancs (6,2 százalék). Az üzleti környezet globális és magyarországi kihívásai közepette is lehet tehát állami bevételek nélkül médiát üzemeltetni, de kérdés, hogy a független szereplők meddig képesek fennmaradni ezen a torzított piacon. A tisztességtelen verseny hosszútávon azon vállalatok számára is káros lehet, amelyek az állami támogatások kedvezményezettjei: a verseny hiánya, a politikai klientizmusra épülő vállalati kultúra és az innovációs képesség csökkenése nagyon nehéz helyzetbe hozhatja a médiumokat akkor, amikor egyszer valódi versenypiaci körülmények közé kerülnek.

A média ökoszisztéma szerepe

Mint ahogy a Mérték korábbi írásaiban is szó volt róla, a magyar médiarendszer átalakítása már nem a médiavállalatok tulajdonosi viszonyainak megváltoztatásáról szól. A 2010-es években kialakult tulajdonosi koncentráció, az állami hirdetések keresztül zajló piactorzítás mellett a teljes média ökoszisztéma foglyul ejtéséről kell beszélni. A média ökoszisztéma alatt azokat a vállalatokat, szektorokat értjük, amelyek nem tartalom előállításával foglalkoznak, mégis jelentős hatással vannak a médiavállalatok működésére. Ide tartoznak például a hirdetési ipar szereplői vagy a médiatartalmak terjesztésével foglalkozó vállalatok.

A médiaügynökségi piacon – a korábbi évekhez hasonlóan – továbbra is kiemelt szerepet kap az a konzorcium, amelyik az állami reklámköltésekért felel. A médiaügynökségek azok a szervezetek, amelyek a hirdető megbízásából vásárolnak hirdetési felületet vagy hirdetési időt. Mint a tavalyi jelentésünkben bemutattuk²⁵, a New Land Media Kft – Lounge Design Kft konzorciumnak van keretszerződése az állami kommunikációs feladatokra, tehát ezen a piacon monopolszerepbe került. Valójában egy cégcsoportról van szó, hiszen mindkét cégnek Balásy Gyula a tulajdonosa, és a két cég együttes árbevétele 2023-ben 99,5 milliárd forint volt.

Kormánypárti befektetők erős pozíciókat szereztek a hirdetési piac „másik oldalán” is, hiszen 2023-ban Mészáros Lőrinc tulajdonába került az Atmedia sales house. A sales house-ok a médiavállalatok megbízásából végeznek hirdetés értékesítést, tehát eladják a rendelkezésre álló hirdetési felületet vagy időt a hirdetőnek, vagy a nevükben eljáró médiaügynökségeknek. Az Atmedia kifejezetten nagy portfólióval rendelkezik, jellemzően kormányközeli médiumok hirdetését értékesíti, többek között a közszolgálati média reklámidejét is.

Szintén 2023 jelleménye, hogy a postákon megszűnt a nyomtatott lapok értékesítése. A Magyar Posta ezt racionalizálással magyarázta, de a kiadók számára ez komoly veszteség: a postai árusítás befejezése főleg a kisebb településeken szűkíti jelentősen a lapokhoz való hozzáférést, tehát a terjesztés egyfajta szűk keresztmetszetté vált.

A televíziós terjesztésben jelentős változást hozott, hogy 2023 elején a magyar állam felvásárolta a Vodafone magyarországi érdekeltségét. Ez alighanem a teljes infokommunikációs piac fejlődésére hatással lesz a következő években, de elemzésünk szempontjából különösen fontos, hogy a televíziós műsor-terjesztési piac legnagyobb szereplője az állam lett. Ez azt jelenti, hogy az állam közvetlenül is befolyásolhatja, hogy a televíziós műsorszolgáltatók csatornáit milyen csomagban, mennyiért juthatnak el a magyar háztartások jelentős részébe.

Konklúzió

Jól látható, hogy a magyar média rendszerszintű átalakítása befejeződött. A hírpiacon jelenlévő vállalatokat vizsgálva elmondható, hogy a piac koncentrált, a bevételek jelentős része a kormányközeli szereplőkhöz áramlik, a független média mindössze az árbevétel 23 százalékát szerezte meg 2023-ban. Ez minimálisan jobb eredmény, mint egy évvel korábban (2022-ben 21,1 százalék volt ez az arány), de még mindig jól látható a magyar piac torzított jellege.

A piactorzítás fő eszköze hosszú ideje az állami reklámköltés, hiszen a kormányközeli médiacéghez jut az állami hirdetések túlnyomó része. Ugyanakkor ma már az is jól látszódik, hogy a teljes média ökoszisztémában is egyre inkább érvényesül a politikai logika, szűkül a független szereplők mozgástere.

²⁵ Mérték Médiaelemző Műhely (2023). A befagyott médiarendszer. Lány Cenzúra 2022.
https://mertek.eu/wp-content/uploads/2024/02/MertekFuzetek_34_1.pdf

A jelenlegi állapot hosszútávon senkinek nem jó. A független média nyilvánvaló versenyhátrányban van, és ugyan a cégek igyekeznek diverzifikálni a bevételeiket és nagyfokú innovativitást mutatnak, a hosszútávú fenntarthatóság kérdéses az egyre nehezebb körülmények között. A kormányközeli cégek kétségtelenül a jelenlegi helyzet nyerteseinek tűnnek, az állami bevételek stabil finanszírozási hátteret biztosítanak. Ennek azonban az az ára, hogy a cégek elveszítik a versenyképességüket, nincsenek rákényszerülve a fogyasztói igények kielégítésére, nincs valódi innováció. Egyelőre nagy kérdés, hogy lesz-e olyan vállalat a mai kormánypárti médiabirodalomban, amely politikai változások esetén képes lesz újra alkalmazkodni a piaci körülményekhez.

A MÉDIAJOGI KÖRNYEZET VÁLTOZÁSA 2023-BAN

A médiahatóság új jogkörei a platformokkal kapcsolatban

A legjelentősebb szabályozási változás 2023-ban az volt, hogy a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) és egyúttal a Médiatanács elnökének hatásköre tovább szélesedett: az internetes közvetítő szolgáltatások egyes szabályairól szóló 2023. évi CIV. törvény őt jelölte ki ún. digitális szolgáltatási koordinátornak. Ezt az intézményt a digitális szolgáltatásokról szóló rendelet²⁶ hozta létre, abból a célból, hogy a közvetítői szolgáltatók, köztük az online platformok és a keresőszolgáltatások²⁷ felügyeletével és az európai rendelet érvényesítésével kapcsolatos tagállami feladatokat ellássa.

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2022. október 19-i (EU) 2022/2065 rendelete a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról (digitális szolgáltatásokról szóló rendelet)

²⁷ „Online platform”: olyan tárhelyszolgáltatás, amely a szolgáltatás igénybe vevőjének kérésére információkat tárol és nyilvánosan terjeszt, kivéve, ha ez a tevékenység egy másik szolgáltatás kisebb vagy kizárólag kiegészítő eleme, vagy a fő szolgáltatás kisebb funkcionálitása, amely objektív és technikai okokból nem használható az említett másik szolgáltatás nélkül, és az ilyen elem vagy funkcionálitás másik szolgáltatásba való integrációja nem a rendelet alkalmazhatóságának elkerülésére szolgál (A digitális szolgáltatásokról szóló rendelet 3. cikk i) pont). „Online keresőprogram”: olyan közvetítő szolgáltatás, amelynek segítségével a felhasználók kéréseket vihetnek be azzal a céllal, hogy elvileg az összes weboldalon vagy egy adott nyelvhöz tartozó összes weboldalon kulcsszó, hangalapú kérés, kifejezés vagy egyéb formában megadott lekérdezés alapján bármilyen témában kereséseket végezzenek, és amely bármilyen formátumban olyan eredményeket ad meg, amelyekben megtalálhatók a keresett tartalommal kapcsolatos információk (A digitális szolgáltatásokról szóló rendelet 3. cikk i) pont).

A legnagyobb online platformok és keresőszolgáltatások (Facebook, Instagram, Google, TikTok, stb.) természetesen nem magyar joghatóság alatt működnek, ezekre közvetlen hatása az NMHH elnökének nincs. A Magyarországon működő közvetítő szolgáltatókkal és platformokkal²⁸ szemben azonban a nemzeti koordinátor igen erős vizsgálati és szankcióalkalmazási jogokkal rendelkezik, végső soron az érintett szolgáltató előző pénzügyi évi globális éves forgalmának 6%-át kitevő bírságot szabhat ki. Feladatai közé tartozik a közvetítő szolgáltatókkal és a platformokkal szembeni felhasználói panaszok fogadása és kezelése. A nemzeti koordinátor vesz részt az európai szintű együttműködésben, így a nem magyarországi székhelyű platformok – ideértve az ún. óriásplatformokat és a nagyon népszerű online keresőprogramokat²⁹ – működési feltételeire is hatással lehet.

Az Európai Unió digitális szolgáltatásokról szóló rendelete szerint a digitális szolgáltatási koordinátort a tagállamok jelölik ki, az Európai Bizottságnak ezzel kapcsolatban formális jóváhagyási jogosultsága nincs. Ugyanakkor a rendelet előírja, hogy a tagállami digitális szolgáltatási koordinátorok pártatlanul és átláthatóan lássák el a feladataikat, tevékenységüket politikai és gazdasági értelemben is teljesen függetlenül, külső befolyástól mentesen lássák el. A Médiatanács politikai befolyásoltságát az Európai Unió minden kapcsolódó dokumentuma tényként kezeli. Ennek fényében mégis meglepő, hogy a Médiatanács elnöke, aki egyúttal az NMHH elnöke is, ilyen jelentős európai felhatalmazást kaphat.

A Mérték, illetve a Lakmusz-HDMO konzorcium a digitális szolgáltatási koordinátor rövid működése alatt kétszer is megtapasztalta, hogy az NMHH esetében szó sincs politikai függetlenségről. A Lakmusz-HDMO projekt részeként olyan workshopokat kell szerveznünk, amelyek keretében többek között az érintett hatóságokkal megvitadjuk a dezinformációval kapcsolatos aktuális problémákat, illetve az Európai Unió dezinformációval foglalkozó magatartási kódexének érvényesülését. Az első workshop kifejezetten előremutató volt, a platformok szabályozásával kapcsolatban a hatóság és a Lakmusz-HDMO konzorcium tagjai hasonló állásponton vannak. A második workshop szervezése során azonban Koltay Andrásról, az NMHH elnökétől azt a választ kaptuk, hogy „Arra a döntésre jutottunk, hogy az NMHH nem tud a továbbiakban részt venni a workshopokon”. Ezzel a digitális szolgáltatási koordinátor kifejezetten akadályozza a feladatkörébe tartozó európai uniós projekt megvalósulását.

Az NMHH elnöke nevezi ki az ún. Online Platform Vitarendező Tanács tagjait. Az Online Platform Vitarendező Tanács a szolgáltatók és a felhasználók közötti, a felhasználási feltételeken és a jogszabályokon alapuló viták bíróságán kívüli rendezését látja el. A testület működését részletesen szabályozó NMHH rendelet³⁰ szerint a Tanács két tagját az Elnök jelöli, a Tanács többi tagjára pedig az NMHH elnökének felkérésére olyan országos szervezet tehet javaslatot, amely legalább három éve lát el szakmai érdekvépviseletet, illetve önszabályozást a kiskorúak védelme, az információs társadalom, valamint a médiatartalom-szolgáltatók és az elektronikus hírközlési szolgáltatók érdekében. A Magyar Lapkiadók Egyesülete többek között Polyák Gábort, a Mérték jogi szakértőjét jelölte a Vitarendező Tanács tagjának, aki az előírt szakmai feltételeknek maradéktalanul megfelelt. Egy hosszan elhúzódó folyamat lezárásaként Polyák Gábort az NMHH szabályozási igazgatója arról értesítette, hogy „a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság Elnöke az internetes közvetítő szolgáltatások egyes szabályairól szóló 2023. évi CIV. törvény 20. § (5) bekezdése szerint meghozott döntésével az Online Platform Vitarendező Tanács tagjának Önt nem nevezte ki”. Az eljárás kétségkívül nem jogszerűtlen, de szakmai megalapozottsága vitatható.

²⁸ Nyilvánosságra hozták a hazai online platform szolgáltatások havi átlagos aktív igénybevevőinek számát, <https://onlineplatformok.hu/cikk/nyilvanossagra-hoztak-a-hazai-online-platform-szolgáltatások-havi-atlagos-aktiv-igenybevevoinek-szamat>

²⁹ Azok az online platformok és online keresőprogramok, amelyek havonta átlagosan legalább 45 millió, a szolgáltatást aktívan igénybe vevővel rendelkeznek az Európai Unióban. Ezek listáját ld. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/list-designated-vlops-and-vloses>

³⁰ 4/2024. (III. 21.) NMHH rendelet a peren kívüli vitarendezési testületekre vonatkozó részletes szabályokról

További visszaélésre lehetőséget adó jogköre az NMHH elnökének, hogy ő dönt arról, ki lehet ún. megbízható bejelentő. Az EU digitális szolgáltatási rendelete szerint a megbízható bejelentők bejelentéseit, panaszait a platformszolgáltatók kötelesek kiemelten kezelni, azokat indokolatlan késedelem nélkül feldolgozni, és azokról indokolatlan késedelem nélkül döntést hozni. A megbízható bejelentői státusz tehát a hatékonyabb panaszkezelés biztosítója. Az európai rendelet szerint ez olyan szervezet lehet, amely szakértelemmel és hozzáértéssel rendelkezik a jogellenes tartalom észlelése, azonosítása és bejelentése terén, egyúttal független minden, online platformot üzemeltető szolgáltatótól, továbbá kellő gondossággal, pontosan és tárgyilagosan végzi tevékenységét a bejelentések benyújtása céljából. A magyarországi megbízható bejelentők minősítésének szabályait az NMHH rendeletben szabályozza.³¹ Elvileg a jogszabályi feltételeknek megfelelő bejelentőt az NMHH mérlegelés nélkül nyilvántartásba veszi, de például a szakértelem és hozzáértés értékelésében akár széles mozgásteret is kialakíthat magának. Így minden további nélkül előállhat olyan helyzet, hogy az NMHH elnöke számára nem szimpatikus szervezetet, például egy, a kormánnyal is kritikus tényellenőrző szervezetet nem vesz nyilvántartásba.

A politikai függetlenségének hiánya az ún. ellenőrzött kutatók nyilvántartásba vételénél is kockázatot jelent. Az EU digitális szolgáltatási rendelete szerint a kutatók kellően indokolt kérelme alapján a digitális szolgáltatási koordinátor ellenőrzött kutatói státuszt ítél meg e kutatók számára a kérelemben meghatározott kutatás tekintetében, és az érintett platformok részére kérelmet bocsát ki a kutató számára nyújtandó adathozzáférés iránt, amennyiben a kutatók igazolják, hogy megfelelnek a rendeletben foglalt feltételeknek. A magyarországi digitális szolgáltatási koordinátor jogköre kizárólag a Magyarországon letelepedett platformokat érintő kutatásokra terjed ki, tehát a legnagyobb platformok és keresők esetében nem az NMHH-hoz kell fordulnia a magyar kutatóknak.

Összességében jelentős kockázatot rejt az NMHH és elnöke mozgásterének kibővítése a platformszabályozás területére. Annak ellenére, hogy az EU Bizottság az NMHH kijelölését jogi eszközökkel nem tudta volna megakadályozni, célszerű lett volna nyilvánosan kifejeznie aggályait a politikai függetlenség hiánya miatt.

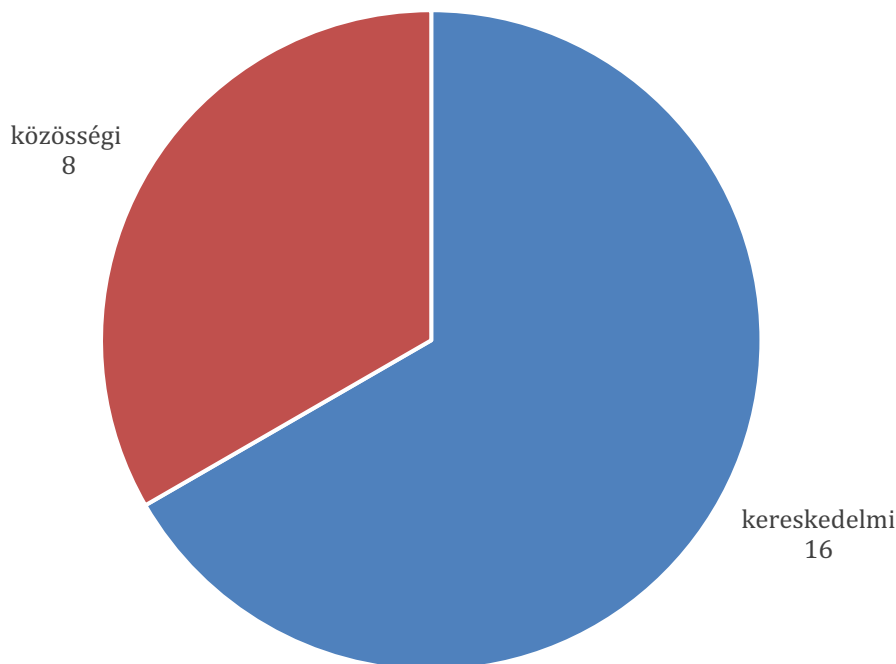
A rádiós pályázatás főbb számai

Elemzésünkben a 2023. január és 2023. december között lezárt rádiós frekvencia pályázatokat vizsgáltuk. Ebben az időszakban összesen 24 pályázati eljárást zárt le a Médiatanács.

Szemben a korábbi évek gyakorlatával, 2023-ban a pályázati eljárások nagyobb része kereskedelmi médiaszolgáltatási jogosultság elnyerésére irányult. A 24 eljárásból 16 esetben kereskedelmi, 8 esetben közösségi médiaszolgáltatási jogosultság elnyerésére írt ki pályázatot a Médiatanács. A törvény szerint a közösségi médiaszolgáltató egy meghatározott társadalmi, nemzetiségi, kulturális vagy vallási közösség, csoport, vagy egy adott településen, régióban vagy vételkörzetben élők tájékoztatásra, kulturális műsorszámok elérésére irányuló különleges igényeit szolgálja ki, vagy műsoridejének túlnyomó részében a közszolgálati médiaszolgáltatás céljait szolgáló műsorszámok kerülnek közzétételre (Mttv. 66. §).

³¹ 7/2024. (VII. 31.) NMHH rendelet a megbízható bejelentőkre vonatkozó szabályokról

5. ábra: Kereskedelmi és közösségi rádiós médiaszolgáltatási pályázatok (2023, db)

A vizsgált időszakban 3 pályázat zárult eredménytelenül.

A Mészáros Lőrinc érdekeltségi körébe tartozó Rádió 1 ebben az évben 5, a szintén Mészáros-érdekeltségű Best FM pedig 3 frekvenciát nyert, így a kormányközeli zenei rádiós hálózatok tovább bővültek.

Hálózatos terjeszkedésbe kezdett a Sláger FM is, amelynek 2023 januárjától hét évvel meghosszabbított jogosultságát már egy veszprémi jogosultság is kiegészíti.

A korábbi évekkal szemben 2023-ban a Karc FM/Hír FM nem nyert újabb jogosultságot.

Hat esetben vallási, illetve egyházi tematikájú, hálózatba kapcsolódó szolgáltatás nyert, ebből 5 frekvenciát a Mária Rádió, 1 frekvenciát az Európa Rádió szerzett meg.

Önálló, nem hálózatba kapcsolat rádióként 6 pályázó szerzett médiaszolgáltatási jogosultságot, minden esetben helyi kereskedelmi rádióként (Karcagon, Zalaegerszegen, Vácon, Hódmezővásárhelyen, Győrben és Békéscsabán).

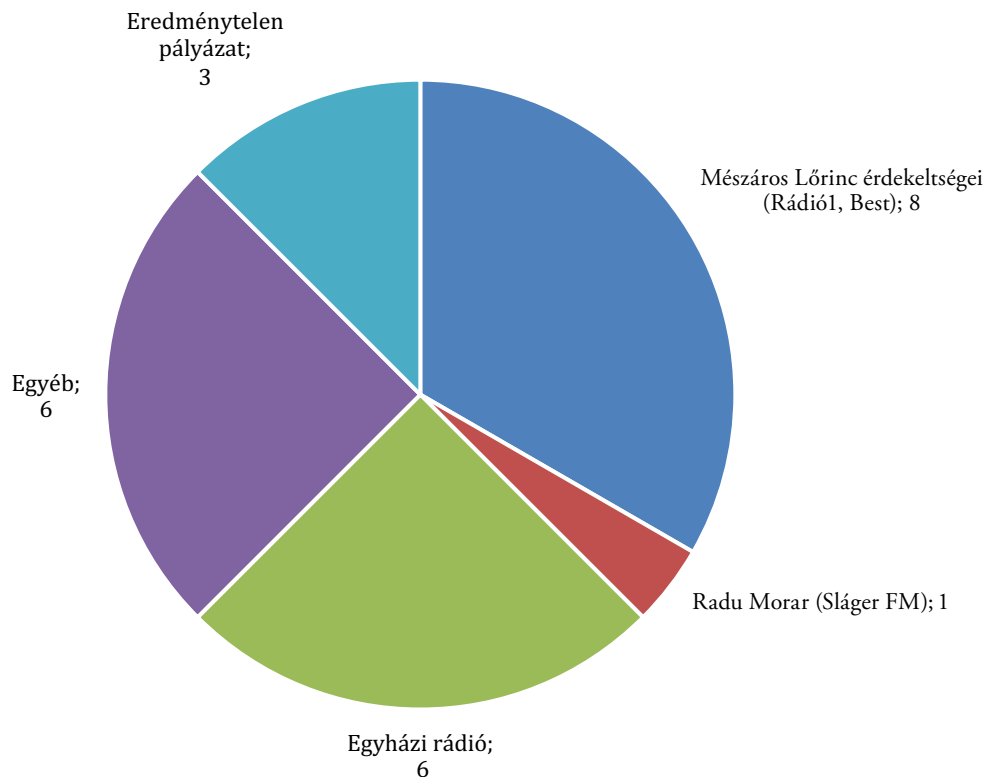
A kereskedelmi médiaszolgáltatók negyedévente médiaszolgáltatási díjat kötelesek fizetni, aminek minimális mértékét az adott frekvenciára kiírt pályázati felhívás tartalmazza. A médiaszolgáltatási díj mértéke valódi, versengő pályázati eljárásokban az ajánlatok közötti verseny eszköze. A médiaszolgáltatási díj minimális mértékének meghatározásához a médiatörvény nem ad szempontokat. A Médiatanács pályázati felhívásaiban alapvetően a vételkörzet nagyságához igazítja a minimális díj mértékét. A vizsgált időszakban ennek legalacsonyabb összege 260.000 Ft + ÁFA/év (Barcs 102,7 MHz), legmagasabb összege 2.461.000 forint + ÁFA/év volt (Szombathely 97,7 MHz). Ugyanakkor 2020 második negyedévéől a kormány a kihirdetett veszélyhelyzetre hivatkozva 2024. június 30-ig felfüggesztette a médiaszolgáltatási díj megfizetésének kötelezettségét.³²

³² Ld. 132/2020. (IV. 17.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során az elektronikus azonosítási feltételekkel, a végrehajtással és a médiaszolgáltatási díjjal kapcsolatos egyes jogszabályok eltérő alkalmazásáról; 165/2021. (IV. 7.) Korm. rendelet a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény médiaszolgáltatási díjfizetési kötelezettségére vonatkozó szabályainak a veszélyhelyzet során történő eltérő alkalmazásáról; 544/2022. (XII. 22.) Korm. rendelet a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény médiaszolgáltatási díjfizetési kötelezettségére vonatkozó szabályainak a veszélyhelyzet során történő eltérő alkalmazásáról

Már a 2010-es évek első felében megfigyelhető volt, hogy jelentősen csökken a verseny a rádiós frekvenciákért. 2023-ban a 24-ből 20 pályázaton – a pályázati eljárások 83 százalékában – egyetlen pályázó nyújtott be ajánlatot, egy-egy pályázati eljárásban átlagosan 1,1 pályázó vett részt. A közösségi rádiós frekvenciákért szinte kizárólag a vallási-egyházi tematikájú rádiós hálózatok indultak. Összesen egy olyan közösségi rádiós pályázat volt (Győr 100,1 MHz), ahol két önálló szereplő indult a médiaszolgáltatási jogosultságért.

A pályázati eljárások továbbra is elsősorban egy szűk vállalkozói csoport, valamint meghatározott világnézetű műsorok terjeszkedését szolgálták. A korábbi pályázati időszakok elemzése minden esetben súlyosan elfogult pályáztatási gyakorlatot mutattak ki, amely a helyi rádiók piacát is homogenizálta, a valóban helyi médiaszolgáltatókat kiszámú országos hálózatra cserélve. 2023-ban az önálló pályázóként induló nyertes rádiók aránya meghaladta az elmúlt években látott arányokat, de ennek részben biztosan oka, hogy az olyan nagy rádiós hálózatok, mint a Hír FM és a Rádió 1 már gyakorlatilag országos lefedettséget értek el.

6. ábra: Rádiós frekvencia pályázatok eredményének megoszlása (2023, db)

A 2022-es évről szóló lány cenzúra elemzésünkben³³ részletesen bemutattuk a rádiós piac szereplőit, ezt az ideai elemzésben nem ismétljük meg. Egy szereplőt emelünk csak ki, a Sláger FM-et, illetve a mögötte álló mediavállalatokat, mivel ez a szereplő az elmúlt időszakban jelentősen megerősödött, és új médiapiaci szerepet is betölt.

³³ Mérték Médiaelemző Műhely (2023). A befagyott médiarendszer. Lány Cenzúra 2022. https://mertek.eu/wp-content/uploads/2024/02/MertekFuzetek_34_1.pdf

A Sláger FM a budapesti rádiók között a negyedik, országos összehasonlításban a hatodik legnagyobb hallgatottságú rádió.³⁴ Tulajdonosa a Radu Morar érdekeltségébe tartozó Tematic Media Group, amely 10 országban működtet médiavállalkozásokat. Magyarországi szolgáltatásai közé tartozik a Sláger FM mellett Dikh Rádió és a Dikh TV, a Sláger TV, a Magyar Mozi TV, valamint a Fishing&Hunting televíziócsatorna.³⁵ Első televíziócsatornáit az IKO Mediától vásárolta, ezek közül a SportKlub és a DoQ csatorna már nem működik. A Sláger FM a korábbi, 1989 óta működő Juventus Rádió felvásárlásával indult 2015-ben. 2018-ban a Médiatanács nem hosszabbította meg a rádió frekvenciáját, az azt üzemeltető Tematic Group Kft. azonban megállapodást kötött egy másik budapesti frekvenciát használó rádió, a Rock FM tulajdonosával, és 2019 februárja óta a Sláger FM a Budapest 95,8 MHz frekvencián szól.³⁶ Ezen a frekvencián a Médiatanács 2023-tól hét évre megújította a médiaszolgáltatási jogosultságot. Radu Morar 2016-ban vette meg a veszprémi Mész Rádiót, amelynek frekvenciájára 2023-ban már Sláger FM néven pályázott újra, kifejezetten a budapesti Sláger FM-mel való hálózatba kapcsolódás céljából.

Radu Morar 2023-ban az erdélyi magyar nyelvű médiában is meghatározó szerephez jutott.³⁷ Morar lett a tulajdonosa annak a Magyar Médiaszolgáltatást Támogató Központ Nonprofit Kft.-nek, amely a romániai magyar nyelvű kereskedelmi rádiós hálózat, a Radio Gaga médiaszolgáltatójának többségi tulajdonosa. Ezzel Morar a Fidesz határontúli médiapolitikájának meghatározó szereplője lett.

Az OPTEN adatbázisa szerint a Tematic Media Group és az MMTK Magyar Médiaszolgáltatást Támogató Központ Nonprofit Kft. 100 %-os tulajdonosa Morar Radu. A Sláger FM Rádió Média Kft. átalakulás útján megszűnt 2022. szeptember 30-án, jelenleg a Sláger FM Hálózat Zrt. működik, melynek egyedüli részvényese a Tematic Media Group.

7. ábra: A Tematic Media Group Kft. értékesítésének nettó árbevétele és adózott eredménye 2019-2023. (Ezer Ft-ban).

Tematic Media Group Kft. Tulajdonos: Morar Radu 100%

	2023	2022	2021	2020	2019
Értékesítés nettó árbevétele	0	650	131	8 630	11 258
Adózott eredmény	538 272	302 151	95 235	142 845	510 684

³⁴ Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság: Budapesti és országos napi rádióhallgatottság (2023. március-május),

³⁵ Szalay D. (2018.05.13). Postás volt, ma övé a leghallgatottabb rádió Budapesten, 24.hu, <https://24.hu/media/2018/05/13/postas-volt-ma-ove-a-leghallgatottabb-radio-budapesten/>

³⁶ Szalay D. (2018.12.22). Sláger FM lesz a Rock FM-ből, Media1.hu, <https://media1.hu/2018/12/22/slager-fm-lesz-a-rockradio-frekvencian/>

³⁷ Lukács Csaba (2023.08.13). Háború Rogán Antal és Demeter Szilárd között? Magyar Hang Plusz, <https://hang.hu/magyar-hang-plusz/haboru-rogan-antal-es-demeter-szilard-kozott-156902>

8. ábra: A MMTK Magyar Médiaszolgáltatást Támogató Központ Nonprofit Kft. értékesítésének nettó árbevétele és adózott eredménye 2019-2023. (Ezer Ft-ban).

MMTK Magyar Médiaszolgáltatást Támogató Központ Nonprofit Kft. Tulajdonos: Morar Radu 100%

	2023	2022	2021	2020	2019
Értékesítés nettó árbevétele	105 379	259 500	450 025	331 000	310 435
Adózott eredmény	6 964	-4 584	153 361	19 540	-20 469

9. ábra: A Sláger FM Hálózat Zrt. értékesítésének nettó árbevétele és adózott eredménye 2019-2023

Sláger FM Hálózat Zrt. Tulajdonos: Tematic Media Group Kft. 100%

	2023	2022	2021	2020	2019
Értékesítés nettó árbevétele	2 770	901	2 003	4 639	49 028
Adózott eredmény	-19 052	16 323	-9 189	11 377	-836

PANASZBEADVÁNY A KÖZSZOLGÁLATI MÉDIA FINANSZÍROZÁSÁRÓL

Bár a közszolgálati média politikai függetlensége 2010 előtt is folyamatos kihívások előtt, a 2010-es médiatörvények a közszolgálati média politikai befolyásolásában is teljesen új helyzetet hozott³⁸. Már 2011-től a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) a közszolgálati intézményrendszer legfőbb szereplője, de 2015-ben további centralizációval ez a vezető szerep még nyilvánvalóbbá vált. Jelenleg közszolgálati médiaszolgáltatóként ugyan a Duna Médiaszolgáltató Zrt-t határozza meg a médiatörvény, de a munkatársak túlnyomó többsége, a műsorkészítési és műsorterjesztési infrastruktúra, a közszolgálati vagyon és a műsorjogok az MTVA-hoz tartoznak, ami a törvény szerint nem is médiaszolgáltató. Az MTVA-Duna Médiaszolgáltató kettős intézményi megoldás legfőbb célja és eredménye a teljes szakmai és pénzügyi átláthatatlanság biztosítása. A Szabad Európa adatigényléséből tudjuk, hogy az MTVA és a Duna Médiaszolgáltató közötti viszonyok teljesen rendezetlenek, azokról semmilyen dokumentum nem érhető el³⁹.

³⁸ Részletesen lásd: Mérték Médiaelemző Műhely: Médiatájkép egy hosszú vihar után, Mérték Füzetek 24., <https://mertek.eu/2021/12/10/media-tajkep-egy-hosszu-vihar-utan-mediapolitika-2010-utan-mertek-fuzetek-24/>

³⁹ Keller-Alánt Ákos (2022.09.22). Senki nem felelős a közmédiában elhangzottakért, <https://www.szabadeuropa.hu/a/duna-mtva-hirado-kozmedia/32022133.html>

A közszolgálati média szabályozásával kapcsolatban az Európai Unió mozgásterét erősen korlátozott. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az EU teljesen eszköztelen lenne a közszolgálati média működésével kapcsolatos visszaélések kezelésében. A közszolgálati média, mint a működéséhez állami támogatásokat is felhasználó médiapiaci szereplő elvileg az EU állami támogatásokra vonatkozó versenyjogi szabályainak hatálya alá tartozik. Az Európai Bizottságnak kiterjedt gyakorlata van a piactorzító közmédia-finanszírozás elleni fellépésben. Ez alapján joggal számítottunk arra, hogy az átláthatatlan, külső kontroll nélkül felhasznált, nem egyértelmű célokat követő közpénz-költés a magyar közszolgálati intézményrendszerben felkelti az Európai Bizottság érdeklődését is. Ha a Bizottság kimondta volna, hogy a magyar közmédia-finanszírozás nincs összhangban az európai elvárásokkal, akkor olyan átalakításokat tudott volna az MTVA-Duna Médiaszolgáltató rendszerében kikényszeríteni, ami jelentősen javította volna a médiaszabadság helyzetét.

Végül nem ez történt.

A panasz

Az Európai Bizottság szigorú feltételeket támaszt a közszolgálati média finanszírozásával kapcsolatban, hogy megakadályozza a közpénzek piactorzító felhasználását. A Klubrádióval és Jávor Benedek akkori európai parlamenti képviselővel közösen beadott panaszunkban 2016-ban éppen azt kifogásoltuk, hogy a magyar közszolgálati média finanszírozása nem felel meg az állami támogatásokra vonatkozó európai szabályoknak.

A közszolgálati média állami támogatásának szabályairól szóló európai bizottsági közlemény hosszan sorolja, hogy a közmédia gazdálkodásával kapcsolatban mely adatoknak kell minden esetben hozzáférhetőnek és ellenőrizhetőnek lenniük. Hangsúlyozzuk, nagyon szoros összefüggés van a finanszírozás arányossága és átláthatósága, illetve a közszolgálati média minősége között. A számolatlan, átláthatatlan, ellenőrizetlen közpénzköltés nem csak a médiapiac egészét rombolja, hanem teljesen kizárja a politikai befolyástól mentes szerkesztési gyakorlatot.

Az Európai Bizottsághoz benyújtott panaszunkban a következő kifogásokat fogalmaztuk meg:

Az Európai Bizottság vonatkozó közleménye szerint akkor átlátható a közmédia gazdálkodása, ha a közszolgálati és a nem közszolgálati tevékenység a gazdálkodásban egyértelműen szétválik, az azokhoz kapcsolódó bevételek és kiadások elkülönítve jelennek meg. Ennek előfeltétele, hogy minden műsorszámot besoroljanak a közszolgálati vagy a nem közszolgálati tevékenység körébe, ehhez pedig világosan meg kell határozni, hogy mi is az a közszolgálati tevékenység.

A Duna Médiaszolgáltató/Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap működésével kapcsolatban nincs olyan dokumentum, amely a közszolgálati és a nem közszolgálati tevékenységekkel kapcsolatos gazdálkodási adatokat egyértelműen elkülönítené, az e tevékenységekhez kapcsolódó bevételeket és kiadásokat elkülönítve jelenítené meg. Olyan dokumentum sem érhető el, amely egyértelműen meghatározná, hogy mely műsorszámokat sorolnak a közszolgálati és a nem közszolgálati tevékenység körébe.

A közpénzek elköltését a bizottsági közlemény szerint „egy megfelelő hatóságnak vagy kijelölt testületnek átlátható és hatékony módon folyamatosan ellenőriznie” kellene. A magyar közszolgálati intézményrendszer ezt a feltételt nem teljesíti.

A médiatörvény szerint a Közzolgálati Kuratórium ellenőrzi a közszolgálati médiaszolgáltatók finanszírozását és gazdálkodását, még hozzá kifejezetten az Európai Unió vonatkozó előírásainak való megfelelés szempontjából. A Kuratóriumnak azonban nincs eszköze a hatékony, átlátható felügyeletre, mivel az általa felügyelt Duna Zrt. nem is rendelkezik a tartalom előállításához kapcsolódó forrásokkal. E források az MTVA költségvetésében jelennek meg, amelynek működését és gazdálkodását a Kuratórium nem ellenőrizheti.

Az MTVA kezelő szerve, ilyen módon a felügyeletét ellátó szerv a Médiatanács, amely azonban a közmédiától nem független szervezet, hiszen a törvény szerint ő dönt arról, hogy bővül-e új csatornákkal, új szolgáltatásokkal a közmédia-szolgáltatások rendszere, illetve a Médiatanács elnöke nevezi ki az MTVA vezérigazgatóját, és a Médiatanács jelöli a közmédia-szolgáltató vezérigazgatóját.

A törvény az állami támogatás mértékének meghatározása mellett szabályozza a rendelkezésre álló állami támogatások elosztásának módját az egyes közszolgálati tevékenységek között. Ezt a feladatot a Közzolgálati Költségvetési Tanács látja el, nem túl nagy vehemenciával. A Testületben az MTVA és a Duna Zrt. vezérigazgatója minden döntésnél többségben van, és ha az Állami Számvevőszék delegáltja mégis saját gondolattal állna elő, a Testületnek akkor is csak véleményezési joga van az MTVA által előterjesztett költségvetéssel kapcsolatban. Így a támogatás elosztásában semmiféle külső kontroll vagy társadalmi igény nem érvényesül.

A panaszunk benyújtásakor a hazai szabályozásban és gyakorlatban olyan további európai elvárások sem teljesültek, mint a közszolgálati feladatok ellátására fel nem használt túlkompensáció visszatérítése, illetve az új közszolgálati szolgáltatások indításának előzetes hatásvizsgálathoz kötése.

Hat év múlva válaszolt az Európai Bizottság

A 2016-ban benyújtott panaszra 2022 nyarán született meg az Európai Bizottság ún. előzetes értékelése, amely alapvetően a panasz elutasítására tett javaslatot. Azért csak alapvetően, mert a Bizottság a panaszszal kapcsolatos eljárása során néhány ponton engedményt ért el a magyar kormánytól.

A Bizottság előzetes értékelésében rögzítette, hogy a médiatörvényben szabályozott közszolgálati értékteszt nem felel meg az európai elvárásoknak, mert nem biztosítja a nyilvános konzultációt az érdekeltekkel. A médiatörvény szövege ugyan nem módosult, de miután a Bizottság jelezte a magyar kormány felé ezt a kifogását, megszületett az MTVA vezérigazgatójának a 100/2020. számú utasításával és a Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. vezérigazgatójának a 8/2020. számú utasításával elfogadott közszolgálati érték-szabályzat. A szabályzat szövege ugyanakkor nem érhető el sem az MTVA, sem a Duna Médiaszolgáltató honlapján. A szabályzat megismerésére közérdekűadat-igénylést nyújtottunk be⁴⁰, ami a kézirat lezárásakor még folyamatban van.

⁴⁰ https://kimitud.hu/request/kozzszolgalmati_ertek_szabalyzat

Panaszunk eredményeként 2021. január 1-jével úgy módosult a médiatörvény⁴¹, hogy azóta az MTVA köteles a központi költségvetés részére visszafizetni az előző évben fel nem használt támogatásokat. Ugyanakkor az MTVA vezérigazgatójának indokolt kérésére a Médiatanács engedélyezheti közszolgálati tartalék képzését, aminek az összege nem haladhatja meg a tárgyévét megelőző évben rendelkezésre álló források 10 százalékát. Ez alól is van azonban kivétel: a Médiatanács magasabb közszolgálati tartalékot is engedélyezhet, ha ez eseti célkitűzés teljesítése érdekében szükséges, és a tartalék mértéke legfeljebb három negyedéven keresztül haladja meg a 10 százalékot.

Ez a szabályozás egyrészt világosan megmutatja, hogy 2021-ig az MTVA-nak még a túlfinanszírozással sem kellett elszámolnia. Másrészt, mivel a Médiatanács továbbra sem politikailag semleges, szakmai alapú, a közszolgálati médiától szervezetileg világosan elkülönülő szerv, a fel nem használt támogatásokkal kapcsolatos engedélyezési jogköre semmiféle valódi kontrollt nem jelent.

Szintén a panaszunk eredménye, hogy 2021 óta az Állami Számvevőszék (ÁSZ) ellenőrzi az MTVA számára a közszolgálati feladatok ellátására nyújtott állami támogatás felhasználását abból a szempontból, hogy az MTVA közszolgálati feladatainak ellátására nyújtott finanszírozás meghaladja-e a közszolgálati feladatok nettó költségeit, azaz kapott-e az MTVA indokolatlan túlfinanszírozást. Az ÁSZ az ellenőrzést először 2021 évre, majd négyévente, az adott négyéves időtartamra végzi el. Az erre vonatkozó szabályozás nem túl feltűnő helyen, az NMHH 2020-as zárszámadási törvényében érhető el.⁴²

Mivel az ÁSZ 2021-re vonatkozó jelentése nyilvánosan nem volt elérhető, közérdeklődésigénylést nyújtottunk be.⁴³ Ebben kértük az elvégzett ellenőrzés eredményeit, az összes ehhez kapcsolódó dokumentummal, a megállapítások alapjául szolgáló számításokkal és egyéb bizonyítékokkal együtt, valamint az ÁSZ által a törvény alapján tett javaslatok teljes szövegét. Válaszában az ÁSZ elismerte ugyan, hogy a kért adatok közérdekből nyilvános adatok (sic!), ugyanakkor arra hivatkozott, hogy az adatok nyilvánosságát joga van korlátozni, mivel az ÁSZ működését szabályozó törvény szerint az ÁSZ által végzett ellenőrzés során megszerzett információk az ÁSZ által készített jelentésen, elemzésen és tanulmányon kívül nem használhatók fel más célra. Az ÁSZ értelmezése szerint ez azt jelenti, hogy az ellenőrzés során az ellenőrzött szervezetről megszerzett információk nem használhatók fel más célra, így közérdeklődésigénylések teljesítése céljából sem.

Miközben tehát az Európai Bizottság az állami támogatással kapcsolatos panaszunk elutasításában arra hivatkozott, hogy az ÁSZ bevonása a közmédia támogatásának finanszírozásába kellő garancia az állami támogatások jogszerű felhasználására, az ÁSZ az e felhatalmazás alapján készített jelentést nem kívánja a nyilvánosság elé tárni. Ez jól mutatja, hogy az Európai Bizottság ismét megelégedett a formális megoldásokkal, és nem foglalkozott azzal, hogy az elfogadott jogszabályszöveg hogyan érvényesül, betölti-e valódi funkcióját.

⁴¹ Mttv. 136. § (3a)-(3b)-(3c)

⁴² 2021. évi CXLIX. törvény a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2020. évi egységes költségvetésének végrehajtásáról 6. §

⁴³ https://kimittud.hu/request/mtva_ellenorzes#incoming-29976

Ezt az érvelést nem tudjuk másképp értelmezni, mint hogy a Bizottság nem akart foglalkozni a valódi kérdésekkel. Nem vizsgálta érdemben a finanszírozás átláthatóságát és ellenőrzési mechanizmusait, a közszolgálati feladatok meghatározását, tehát mindazokat a pontokat, amelyek jelentősen befolyásolják a közszolgálati média politikai függetlenségét. A Bizottság nem élt azzal a lehetőséggel, hogy létező, versenyjogi keretek között közvetve járuljon hozzá a magyar médiaszabadság helyzetének javításához.

A 2016 óta húzódó eljárás utolsó fejezete az volt, hogy adatigénylést nyújtottunk be az Európai Bizottságnak, hogy megtudjuk, milyen párbeszéd zajlott a Bizottság és a magyar kormány között, milyen adatok alapján jutott a Bizottság a végleges döntésére. Válaszában a Bizottság arra hivatkozott, hogy az általunk kért adatok a Bizottság állami támogatásokkal kapcsolatos vizsgálatok céljának védelme miatt nem nyilvánosak. A Bizottság szerint nem támasztottuk alá, hogy az adatok megismerését bármilyen nyomós közérdek indokolná – mindezt úgy, hogy a magyar médiahelyzet 2010 óta, legalábbis a látványos gesztusok szintjén, az Európai Unió napirendjén van. Végül semmiféle alátámasztó adatot, dokumentumot nem ismerhettünk meg.

